

2022 BALANDIS

LENGVAI SUPRANTAMA KALBA – ASMENIMS SU INDIVIDUALIAIS POREIKIAIS PRIEINAMA INFORMACIJA

ESAMOS SITUACIJOS LIETUVOJE APŽVALGA
IR GERŲJŲ UŽSIENIO PRAKTIKŲ ANALIZĖ

GABRIELĖ MARIJA BALTRUŠYTĖ
gabriele.baltrusyte@kurklt.lt

AGNĖ ŽUPERKAITĖ
agne.zuperkaite@kurklt.lt

Kurk
Lietuvai

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

TURINYS

SANTRUMPOS.....	3
SĄVOKOS	4
1. ĮŽANGA.....	4
2. ESAMA SITUACIJA LIETUVOJE	8
2.1. TEISINĖ BAZĖ	8
2.2. TEKSTŲ RUOŠIMO STANDARTAI.....	8
2.3. ĮVYKĘ IR VYKDOMI PROJEKTAI.....	12
3. LENGVAI SUPRANTAMOS KALBOS TURINIO KŪRIMO PROCESAS	13
4. UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKOS	15
4.1. AUSTRALIJA.....	15
4.2. ISPANIJA.....	18
4.3. ESTIJA	21
4.4. ITALIJA.....	23
4.5. JUNG TINĖ KARALYSTĖ.....	25
4.6. LATVIJA	27
4.7. LENKIJA.....	29
4.8. PRANCŪZIJA.....	30
4.9 SLOVĖNIJA.....	34
4.10. ŠVEDIJA.....	37
4.11. VOKIETIJA.....	39
5. APIBENDRINIMAS	41
ŠALTINIAI.....	44

SANTRUMPOS

BBC – Britanijos transliuotojų asociacija (angl. *British Broadcasting Corporation*)

ES – Europos Sąjunga

EtR, E2R – *Easy-to-Read*, liet. lengvai suprantama kalba

FALC – *Facile à lire et à comprendre*, liet. lengvai skaitoma ir suprantama kalba

INSEE – Prancūzijos Nacionalinis statistikos ir ekonomikos studijų institutas (angl. *The National Institute of Statistics and Economic Studies*)

ISTAT – Nacionalinis Italijos statistikos institutas (angl. *The Italian National Institute of Statistics*)

JK – Jungtinė Karalystė

JT – Jungtinės Tautos

NDT – Neįgaliųjų reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

NVO – nevyriausybinių organizacija

SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

UNE – Ispanijos standartizacijos asociacija (angl. *Spanish Association for Standardization*)

VU – Vilniaus universitetas

WWDA – Australijos moterų su negalia organizacija (angl. *Women With Disabilities Australia*)

SAVOKOS

DI – dirbtinis intelektas (angl. *artificial intelligence*). Kompiuterinių sistemų, galinčių atlikti užduotis, kurioms paprastai reikalingas žmogaus intelektas, teorija ir kūrimas (*Artificial Intelligence, s.a.*).

Kalba – šnekamoji ir gestų kalba, taip pat kitos ne šnekamosios kalbos formos.

Įtrauktis – idėja, kad visi turėtų gauti galimybę naudotis tomis pačiomis priemonėmis, dalyvauti toje pačioje veikloje ir mėgautis ta pačia patirtimi, įskaitant ir žmones, turinčius negalią ar kitas nepalankias sąlygas (*Neįgaliųjų teisių konvencija, s.a.*).

Neįgalumas – dėl asmens kūno sandaros ir funkcijų sutrikimo bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos atsiradęs ilgalaikis sveikatos būklės pablogėjimas, dalyvavimo visuomenės gyvenime ir veiklos galimybių sumažėjimas (*I-2044 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 2022*).

Socialinė atskirtis – individo ar socialinės grupės nutoli(ni)mas nuo visuomenei būdingo gyvenimo lygio. Valstybės dažniausiai siekia išvengti socialinės atskirties, vykdydamos socialinę politiką ir socialinę apsaugą. Socialinei atskirčiai priešinga socialinė integracija (*Matulionis, s.a.*).

Socialinė integracija – socialinis sutelktumas, kai visuomenės pavieniai asmenys, įvairios socialinės grupės, socialiniai institutai pagal bendras socialines normas, vertybes, socialinius interesus susiejami į vieną sistemą, kuriai būdinga suderinamumas ir savitarpio priklausomybė (*Matulionis, s.a.*).

Specialiosios pagalbos priemonės – specialiojo poreikio tenkinimo priemonės, kurių tikslas – jas gaunančiam neįgaliajam užtikrinti lygias ugdymo, profesines, socialines bei visaverčio integravimosi į visuomenę galimybes (*I-2044 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 2022*).

Specialusis poreikis – specialiosios pagalbos reikmė, atsirandanti dėl asmens įgimtų ar įgytų ilgalaikių sveikatos sutrikimų (neįgalumo ar darbingumo netekimo) ir nepalankių aplinkos veiksnių (*I-2044 Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 2022*).

Tinkamas sąlygų pritaikymas – būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcinga ar nepagrįsta našta, siekiant užtikrinti neįgaliesiems galimybę naudotis bei įgyvendinti visas žmogaus teises ir pagrindines laisves lygiai su kitais asmenimis (*Neįgaliųjų teisių konvencija, s.a.*).

Universalus dizainas – gaminių, aplinkos, programų ir paslaugų, skirtų naudoti visiems žmonėms kuo platesniu mastu, dizainas, kai nėra pritaikymo ar specializuoto dizaino būtinybės. Universalus dizainas taip pat reiškia pagalbinius įrenginius, skirtus konkrečioms neįgaliųjų grupėms, kai tai yra būtina (*Neįgaliųjų teisių konvencija, s.a.*).

1. IŽANGA

Gyvename **skaitmeninės informacijos plėtros amžiuje**. Tai reiškia, kad visuomenei prieinamos informacijos kiekis nuolat didėja, o tuo pačiu **plečiasi ir informacijos prieinamumo svarba**. Ar kartais tenka sutartyse skaityti tą patį sakinį kelis kartus, kad tikrai suprastumėte Jums siūlomas sąlygas? Įsivaizduokite, kaip pasikeistų situacija, jeigu kiekvienas dokumentas turėtų „kelio ženklus“, kurie „išverstų“ administracinės kalbos subtilybes ir padėtų lengviau orientotis.

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, apie **15%** visų pasaulio gyventojų turi kokią nors negalią. Statistiniai duomenys rodo, kad Lietuvoje yra **250 tūkstančių gyventojų su negalia** – tai maždaug **9%** šalies populiacijos (Aginskaitė, Gečaitė, Jonikaitis, 2018). Taigi, pagrindinė išvada: **vienokio ar kitokio informacijos prieinamumo pritaikymo reikia beveik kas dešimtam Lietuvos gyventojui** (*Prieinamos skaitmeninės informacijos rengimo vadovas, s.a.*).

Ekspertai išskiria **7 barjerus** (Maaß, 2020), kurie gali neigiamai paveikti skaitytojo gebėjimą suvokti tekstą:

JUNTAMASIS BARJERAS – jeigu informacija pateikiama žodiniu formatu, tačiau vartotojas negali girdėti.

KOGNITYVINIS BARJERAS – jeigu turinys pateikiamas per abstrakčią formą.

MOTORIKOS BARJERAS – jeigu fizinis informacijos pateikimas nėra prieinamas vartotojui, pavyzdžiui, puslapio naršymas reikalauja pelės.

KALBOS BARJERAS – kai informacija yra pateikiama vartotojui nesuprantama kalba.

KULTŪRINIS BARJERAS – jeigu tekste minimos nuostatos, priklausančios kitokiai kultūrai nei skaitytojo.

EKSPERTINIS BARJERAS – kai pateiktą informaciją suprasti galima tik turint ekspertinių žinių.

TECHNOLOGINIS BARJERAS – atsiranda tada, kai informacija pateikiama per tas priemones, kurios nėra pasiekiamos arba naudojamos tikslinės skaitytojų grupės.

Kai kurie iš šių barjerų yra laikini (pavyzdžiui, sukelti laikinų sveikatos sutrikimų), kiti – nuolatiniai, lydintys asmenis visą likusį gyvenimą. Abiem atvejais, efektyvi priemonė informacijos prieinamumui užtikrinti yra **lengvai suprantama kalba** (angl. *Easy-to-Read*, trumpiniai – *EtR* ir *E2R*).

Lengvai suprantama kalba – ekspertų rekomendacijomis paremtas metodas, praktinės taisyklės ir dėsningumai, kurie leidžia suprantamai pateikti bet kokio tipo ir srities informaciją. Šis metodas leidžia tiek **kurti naujus tekstus**, juos rašant lengvai ir prieinamai, tiek **„išversti“ bet kokio žanro originalų tekstą** į lengviau perskaitomą versiją (Bružaitė-Liseckienė ir kt., 2021).

Pirmuosius *Easy-to-Read* žingsnius Europa žengė jau **septintajame dešimtmetyje** (Lindholm & Vanhatalo, 2021), o šiuo metu Europos Sąjunga organizuoja projektus, skirtus bendro Europos *Easy-to-Read* standarto kūrimui. *Easy-to-Read* **gali atnešti naudos visai visuomenei**, o ypač:

- žmonėms, laikinai atsidūrusiems situacijoje, kurioje reikia lengviau suprantamos informacijos: negimtakalbiams imigrantams, vaikams, žmonėms su laikinomis sveikatos problemomis;
- žmonėms, kuriems dėl sutrikimų, sužeidimų ar amžėjimo procesų *Easy-to-Read* išliks aktuali visą gyvenimą: asmenys su intelekto ar kognityviniais sutrikimais (pvz., turintieji Dauno sindromą, autizmo spektro sutrikimų), žmonės, kurių smegenys po insulto pažeistos afazijos – kalbinio sutrikimo, taip pat senjorai, kurie patiria demencijos požymius.

Skaičiuojama, kad Lietuvoje *Easy-to-Read* pagerintų informacijos prieinamumą net **15%** šalies gyventojų. Tai – **420 tūkstančių** asmenų. Visgi **pagrindinė tikslinė grupė – tai žmonės su intelekto sutrikimais**. Jų Lietuvoje yra **35 tūkstančiai** (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2021). Tiek privačios kompanijos, tiek viešasis sektorius jau stengiasi įsiklausyti į savo vartotojų poreikius, vykdo apklausas ir pagal tai pritaiko savo siūlomus paslaugas bei produktus. *Easy-to-Read* suteikia galimybę į šį procesą įtraukti ir asmenis su intelekto negalia.

Lengviau pasiekiamą informaciją **pagerina šios visuomenės grupės gyvenimo kokybę**, padeda savarankiškai priimti jiems svarbius sprendimus, suteikia daugiau

galimybių: susipažinti su naujienomis, lygiavertiškai įsitraukti į visuomenės gyvenimą, pasinaudoti savo teisėmis, būti išgirstiems.

Easy-to-Read kalba svarbi tuo, jog **įtraukia žmones su intelekto sutrikimais į tekstų rengimo procesą**. Tai tikslią grupę ne tik įgalina dirbti intelektualinį darbą, taip prisidedant prie visuomenės gerovės, bet ir leidžia išlaikyti aukštą tekstų kokybę. Tuo pačiu užtikrinama, kad tekstai taptų universaliai suprantami visiems.

Siekiant geriau suprasti **esamą situaciją Lietuvoje bei gerąsias užsienio praktikas**, šioje analizėje nagrinėjami pagrindiniai kiekvienos šalies teisės aktai, praktinis jų įgyvendinimas, valstybinės bei nevyriausybinės iniciatyvos. Teksto pabaigoje pateikiamos išvados ir aptariami tolesni projekto etapai.

2. ESAMA SITUACIJA LIETUVOJE

Informacijos prieinamumas – vienas iš socialinės apsaugos sektoriaus prioritetų Lietuvoje. Siekiama užtikrinti, kad informacija apie valstybės teikiamas paslaugas, atliepančias esminius žmogiškuosius poreikius, pasiektų visus adresatus.

2019 m. informacinės infrastruktūros ir informacijos pritaikymas buvo įvertintas tik **5%**. Šį rodiklį **iki 2030 m. siekiama padidinti dešimt kartų – iki 50%**. Informacijos pateikimas lengvai suprantama kalba įvardijamas kaip viena iš priemonių, būtinų šiam tikslui pasiekti (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2022).

2.1. TEISINĖ BAZĖ

Informacijos prieinamumo tema pastebima tiek pasaulio, tiek Europos teisės aktuose. Vienas iš svarbiausių tarptautinių dokumentų dėl žmonių su negalia teisių – tai 2006 m. Jungtinių Tautų (toliau – JT) Generalinėje asamblėjoje priimta **Neįgaliųjų teisių konvencija** (toliau – Konvencija).

Šią Konvenciją Lietuva ratifikavo dar **2010 m.**, taip įtvirtindama asmenų su negalia lygybes prieš įstatymą, laisvės bei saugumo, asmens neliečiamumo reikalavimus, laisvo judėjimo, pilietybės ir savarankiško gyvenimo teises, teisę į sveikatą, darbą, užimtumą ir išsilavinimą, galimybę dalyvauti politiniame bei kultūriniame gyvenime (Neįgaliųjų reikalų departamentas, 2009). Konvencijos **9 straipsnis** pažymi, kad, siekiant įgalinti asmenis su negalia gyventi savarankiškai ir visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, **svarbu užtikrinti tiek fizinį, tiek informacinį prieinamumą**.

Informacijos prieinamumą virtualioje erdvėje reglamentuoja **Europos prieinamumo aktas** (European Commission, s.a.) bei **Europos Sąjungos viešojo sektoriaus institucijų interneto svetainių ir mobiliųjų programų prieinamumo direktyva** (EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA (ES) 2016/2102, 2016). Šiais dokumentais siekiama užtikrinti informacijos viešojoje erdvėje pritaikymą visuomenei, įskaitant žmones su negalia.

Lengvai suprantamos kalbos sąvoka Lietuvoje šiuo metu nėra įteisinta, tačiau informacijos pateikimas, naudojantis šiuo metodu, įvardijamas kaip vienas iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos prioritetų (Socialinės apsaugos ir darbo

ministerija, 2021). Lengvai suprantamos kalbos sąvoka ir su ja susiję reikalavimai pastebimi naujai priimtuose dokumentuose. Pavyzdžiui, **2021 m.** patvirtinti **Neįgaliųjų asociacijų veiklos rėmimo projektų finansavimo 2022 metais konkurso nuostatai** numato reikalavimus periodiniams leidiniams, susijusiems su neįgaliųjų socialine integracija ir lygių galimybių neįgaliesiems sudarymu. **Ne mažiau nei 40%** tokio leidinio informacijos turi būti parengta lengvai suprantama kalba.

2.2. TEKSTŲ RUOŠIMO STANDARTAI

2021 m. atlikto tyrimo metu pažymima, kad, nors Lietuvos atstovai dalyvavo ES organizuojuose lengvai suprantamos kalbos projektuose, dauguma šių projektų metu sukurtų *Easy-to-Read* tekstų ruošimo gairių nėra prieinama arba nebuvo pritaikytos šalies kontekstui. Pavyzdžiui, pirmosios lengvai suprantamos kalbos gairės buvo išverstos iš švedų į lietuvių kalbą **2016 m.** Visgi kalbiniai lietuvių kalbos ypatumai ir su jos gramatika susiję reikšmingi klausimai šiame vadove buvo praleisti. Pagal šias gaires sukurtos svetainės – nebeaktyvios ir nebepasiekiamos plačiajai visuomenei (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Tad patvirtintas nacionalinis lengvai suprantamos kalbos **gairių standartas – dar Lietuvos siekiamybė.**

Pastaraisiais metais didelė dalis veiklų, susijusių su lengvai suprantama kalba, buvo inicijuojama nevyriausybinų organizacijų. **Vilniaus universiteto** lingvistės Justina Bružaitė-Liseckienė, Inga Daraškienė bei Laura Vilkaitė-Lozdienė dalyvavo ES finansuojamame „PERLSI“ projekte (PERLSI, 2020). Šio projekto metu buvo sukurtos ir lietuvių kalbai pritaikytos „**Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės**“ (Bružaitė-Liseckienė ir kt., 2021). Šios gairės buvo sukurtos pagal Europoje standartinėmis pripažintas **Inclusion Europe gaires** („Informacija, skirta visiems“) ir **specialiai pritaikytos lietuvių kalbos gramatikos bei stiliaus ypatybėms**. Taip pat jose pateikiamos rekomendacijos, kaip aiškiai struktūruoti, formatuoti tekstus, kokias iliustracijas rinktis.

Gairėse siūlomi **3 tekstų sudėtingumo lygiai** – nuo itin supaprastinto teksto su esminėmis idėjomis, trumpais sakiniais bei tik dažniausiai vartojamais žodžiais iki pakankamai sudėtingo teksto, kuriame paliktos specifinės sąvokos ir kiek ilgesni sakiniai. Šie **3 lygiai yra pritaikyti skirtingoms adresatų grupėms**, tad pagal teksto paskirtį galima rinktis, koku lygiu bus ruošiamas tekstas. Sudėtingumo lygiai žymimi lapelių sistema (1, 2 ir 3 lapeliai):

1 LYGIS

Pirmojo lygio tekstai yra trumpi, juose pateikiama tik esminė informacija. Pirmojo lygio tekstai yra skirti žmonėms, kurie patiria didelių kognityvinių iššūkių. Mintys dėstomos **labai aiškiai ir nuosekliai**, jos iliustruojamos pavyzdžiais iš kasdieninio gyvenimo.

2 LYGIS

Antrojo lygio tekstai yra neilgi, jie **perteikia svarbiausią informaciją** tam tikra tema. Nauja ir detalesnė informacija tekste įvedama palaipsniui, tik tada, kai ši informacija būtina. Pagrindinė informacija ar sudėtingesnės mintys iliustruojamos paveikslėliais.

3 LYGIS

Trečiojo lygio tekstai yra skirti žemesnio išsilavinimo ir raštingumo žmonėms, asmenims, **turintiems neryškių intelekto sutrikimų**. Gali būti papildomi paveikslėliais, bet nebūtinai. Taip pat šie tekstai tinkami pažengusiems lietuvių kalbos kaip svetimšios vartotojams.

Visi aukščiau aptarti tekstų ruošimo standartai pabrėžia **tikslinės grupės įtraukties svarbą** – tekstas lengvai suprantama kalba privalo būti patikrintas tikrintojų (angl. *validators*), kuriems padeda tarpininkai padėjėjai (angl. *facilitators*). Kitame skyriuje šie vaidmenys bus aptariami išsamiau.

LENGVAI SUPRANTAMOS KALBOS TEKSTŲ PAVYZDŽIAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

PREZIDENTO INSTITUCIJA PREZIDENTO VEIKLA GEROVĖS VALSTYBĖ ŽINIASKLAIDOS CENTRAS PREZIDENTO KANCELIARIJA KONTAKTAI

Paleška

Prezidento biografija

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda

Prezidentas yra šalies vadovas.
Lietuvos prezidentas yra Gitanas Nausėda.

Prezidentas gimė Klaipėdoje.
1984 metų gegužės dvyimioiktą dieną.
Mamos Onos ir tėvo Antano šeimoje.
Gitanas Nausėdas turi šeimą.
Žmoną Dianą ir dvi dukras: Gedalę ir Ugnę.

Gitanas Nausėda baigė vidurinę mokyklą Klaipėdoje.
Jis dainavo berniukų chore „Gintarėlis“.
Nuo 1982 iki 1987 metų studijavo ekonomiką Vilniaus universitete.
Paskui dar trejus metus mokėsi aspirantūroje.
Aspirantūra yra aukštojo mokslo studijos mokslininkams rengti.
Gitanas Nausėda baigė aspirantūrą 1993 metais.
Jis tapo mokslų daktaru.

Gitanas Nausėda daug metų mokė studentus Vilniaus universitete.
Taip pat dirbo įvairių atsakingą darbą valstybinėse įstaigose.
Nuo 2004 iki 2009 metų Gitanas Nausėda buvo
Prezidento Valdo Adamkaus visuomeninis patarėjas.
2019 metais Gitanas Nausėda išrinktas Lietuvos Prezidentu.

Gitanas Nausėda dirbo mokslinį darbą Vokietijoje.
Apyrė disertaciją apie pajamas.
Disertacija yra mokslo darbas.
Parąšius mokslo darbą suteikiamas mokslinis laipsnis.
2016 metais Gitanas Nausėda parąšė istorinę knygą apie Nidą.
Už tai gavo apdovanojimą „Už nuopelnus Neringai“.
2019 metais jis apdovanotas Vytauto Didžiojo ordinu.

Prezidentas domisi šėnovinėmis knygomis.
Ir renka jas.
Jam patinka žaisli šachmatais.
Jis mėgsta išsėtis savo sodyboje.

Gyvenime Prezidentas vadovaujasi principu –
Būk reiklesnis sau nei kėliems.

Informacija atnaujinta 2022.02.18 16:06

LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTO KALBA LENGVAI SUPRANTAMA KALBA

Šaltinis: <https://www.lrp.lt/lt/lengvai-suprantama-kalba/prezidento-biografija/37676>

PERLSI yra projektas apie lengvai suprantamą kalbą.

Daugeliui žmonių kyla skaitymo sunkumų.
Todėl jie gali **nesuprasti** informacijos.

Jiems reikalinga **informacija** lengvai suprantama kalba.

Lengvai suprantamos informacijos reikia norint aktyviai dalyvauti **visuomenės gyvenime**.
Kiekvienas žmogus yra svarbus visuomenėje!

PROJEKTO PERLSI APRAŠYMAS LENGVAI SUPRANTAMA KALBA

Šaltinis: <https://online.fliphtml5.com/ryurt/teek/#p=9>

„Aktyvus jaunimas“ yra asociacija.
Asociacija yra tokia organizacija, kuri siekia naudoti visuomenę.

Su asociacija „Aktyvus jaunimas“ gali keliauti į projektus Europoje ir visame pasaulyje.

Projektuose gali įgauti naujų žinių.
Taip pat projektuose gali susipažinti su naujais žmonėmis.

Kiekvienas projektas turi savo temą. Geriausia važiuoti į tą projektą, kurio tema tau įdomi.
„Aktyvus jaunimas“ projektai yra nemokami.

Jei nori važiuoti į projektą, reikia padaryti du dalykus.
Pirma, reikia išsirinkti projektą, kuris tau patinka.
Projektų sąrašą rasi „Aktyvus jaunimo“ kalendoriuje.

„Aktyvus jaunimo“ kalendorių rasi paspaudus čia: kalendorius

Išsirinkus projektą, užpildyk registracijos anketą.

Registracijos anketą rasi paspaudus čia: registracijos forma.

ACTIVE YOUTH VEIKLOS APRAŠYMAS LENGVAI SUPRANTAMA KALBA

Šaltinis: <https://activeyouth.lt/apie-jaunimo-mainus/aktyvus-jaunimas-lengvai-suprantama-kalba>

2.3. ĮVYKĘ IR VYKDOMI PROJEKTAI

Lietuvoje galima pastebėti nemažai profesionalių ir sveikintinų iniciatyvų, susijusių su lengvai suprantama kalba. Pavyzdžiui:

LEIDYBOS SEKTORIUS

2020 m. Lietuvos aklųjų bibliotekos išleista knyga apie koronavirusą lengvai suprantama kalba. Verta paminėti, kad knyga versta iš anglų kalbos, taigi, dalis naudojamų iliustracijų neatitinka Lietuvos konteksto (*Knyga vaikams apie koronavirusą, s.a.*).

KULTŪROS SEKTORIUS

Kaunas 2022 sukurtas **Prieinamumo gidas** į rekomendacijas įtraukia lengvai suprantamos kalbos principus (Kaunas – Europos kultūros sostinė 2022, 2021). **Kauno kamerinio teatro** darbuotojai dalyvavo lengvai suprantamos kalbos mokymuose.

AKADEMINIS SEKTORIUS

2020 m. Kristina Dūdonytė parašė magistro disertaciją, kurios metu vykdė konsultacijas su tiksline grupe. Rezultatas – išleistas leidinys lengvai suprantama kalba (Dūdonytė, 2020). **2021 m. Miglė Baltrūnaitė** parašė magistro darbą apie lengvai suprantamą kalbą (Baltrūnaitė, 2021).

VIEŠASIS SEKTORIUS

Prezidentūros internetiniame puslapyje tekstai tam tikromis temomis pateikiami lengvai suprantama kalba.

Kalbos pasirinkimo meniu tinklalapio viršuje siūlo rinktis tekstus tekstus lengvai suprantama kalba.

TECHNOLOGIJŲ SEKTORIUS

Šiuo metu lengvai suprantama kalba tekstai rašomi rankiniu būdu. **2022 m.** pateiktas projekto pasiūlymas dirbtinio intelekto (AI) kūrimui (Kokybinė suinteresuotų šalių apklausa, 2022 m.), kuris leistų automatizuoti tekstų kūrimą įvairiose srityse (pvz., švietimo, sveikatos apsaugos, teisės).

PRIVATUS SEKTORIUS

Socialinio verslo „**Pirmas blynas**“ atstovai Lietuvoje jau yra įdarbinę žmonių su intelekto sutrikimais ir su jais komunikuoja pritaikyta kalba. *Easy-to-Read* privačiam sektoriui praverstų praktiškai: prieinamai pateikiant darbo sutarčių turinį, apmokant naujus ir esamus darbuotojus.

NEVYRIAUSYBINIS SEKTORIUS

NVO „Active Youth“ dalyvauja ERASMUS+ projekte apie lengvai suprantamą kalbą virtualioje erdvėje: organizacija savo internetiniame puslapyje turi įdiegusi „Inclusion Europe“ ikonas funkciją ir lengvai suprantama kalba teikia naujausią informaciją apie renginius („Active Youth“, s.a.).

TIKSLINĖ GRUPĖ

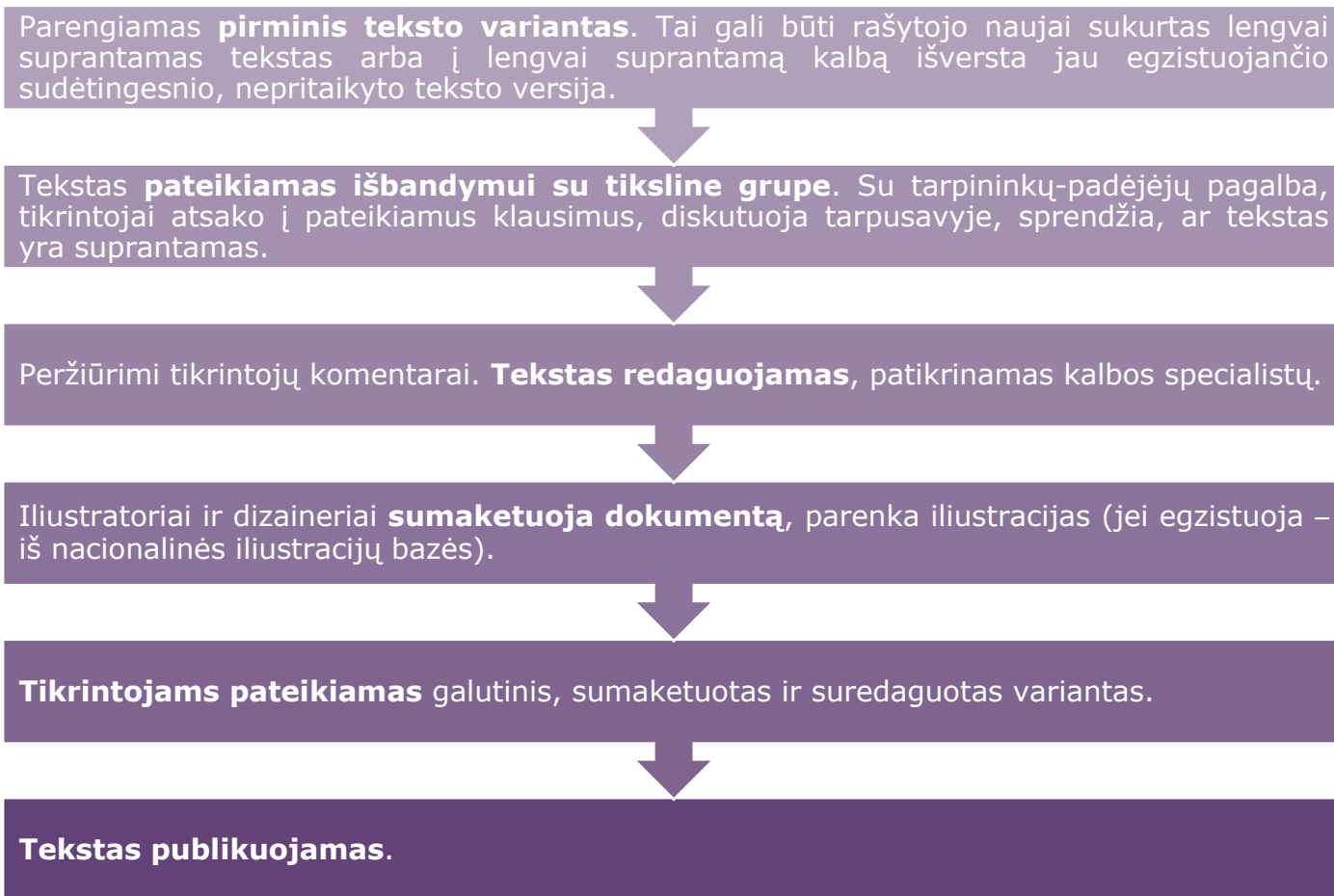
NVO „Viltis“, Kauno „Arkos“ bendruomenė, Palaimintojo Jurgio Matulaičio socialinis centras supažindino tikslinės grupės atstovus su *Easy-to-Read*, taip įgalindami asmenis su intelekto negalia tiek tikrinti parašytus tekstus, tiek juos skaityti savo reikmėms (Kokybinė suinteresuotų šalių apklausa, 2022 m.).

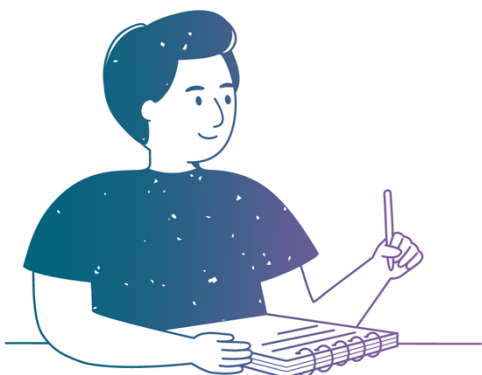
3. LENGVAI SUPRANTAMOS KALBOS TURINIO KŪRIMO PROCESAS

Skirtingose pasaulio šalyse veikiančios organizacijos jau yra sukūrusios ir nacionalinei kalbai pritaikiusias ne vienas tekstų lengvai suprantama kalba ruošimo gaires, kurios išsamiau aptariamos 4 skyriuje.

Vis dėlto galima išskirti **esminius *Easy-to-Read* teksto ruošimo bei tikrinimo žingsnius** ir **4 profesines grupes**, kurios dalyvauja visuose apžvelgtose lengvai suprantamos kalbos tekstų kūrimo procesuose.

Remiantis VU paruoštomis gairėmis (Bružaitė-Liseckienė ir kt., 2021) ir šiame dokumente aptariama gerąja užsienio praktika, išskiriami **6** teksto lengvai suprantama kalba **rengimo etapai**:

1. RAŠYTOJAI

Rašytojai kuria **naują tekstą** lengvai suprantama kalba **arba išverčia ir adaptuoja** jau turimą originalaus turinio versiją. Rašytojai, sukuriant tinkamas sąlygas, gali būti ir žmonės su intelekto sutrikimais.

2. DIZAINERIAI IR ILIUSTRATORIAI

Lengvai suprantamos kalbos tekstų iliustracijoms taip pat taikomos rekomendacijos bei taisyklės.

Tinkamai išdėstytas, vientisai iliustruotas dokumentas **palengvina skaitymo procesą**, padeda suprasti pateiktą informaciją.

3. TEKSTŲ TIKRINTOJAI

(angl. *validators*)

„Nieko apie mus be mūsų“ – tai neoficialus šūkis, dažnai minimas tikslinei grupei atstovaujančių Europos organizacijų. Nors tekstai lengvai suprantama kalba tinka ne tik žmonėms su intelekto sutrikimais, pabrėžiama, kad **tik šios grupės patikrintas tekstas** atitinka visus lengvai suprantamos kalbos reikalavimus. Tik šiuo žingsniu patikrintiems tekstams žymėti leidžiama naudoti „Inclusion Europe“ ženkliuką.

4. TARPININKAI-PADĖJĖJAI

(angl. *facilitators*)

Tarpininkai padeda tekstų tikrintojams įvertinti rašytinės informacijos, iliustracijų, dokumento suprantamumą klausiant atitinkamų klausimų, kartu su tiksline grupe skaitant tekstą.

4. UŽSIENIO ŠALIŲ PRAKTIKOS

Įgyvendinant ES įsipareigojimus informacijos prieinamumo stiprinimo srityje, šalims narėms nėra pateikiami konkretūs reikalavimai informacijos vertimui į lengvai suprantamą kalbą. Tai lemia, kad **skirtingos valstybės yra pasirinkusios skirtingus lengvai suprantamos kalbos pritaikymo modelius.**

Detaliau nagrinėti pasirinktos **Australijos, Ispanijos, Estijos, Italijos, Jungtinės Karalystės, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Slovėnijos, Švedijos ir Vokietijos** gerosios praktikos, valstybinės bei nevyriausybinės iniciatyvos. Australija, Ispanija, Italija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Švedija ir Vokietija pasirinktos, atsižvelgiant į tarptautiniu mastu pripažintas šiose šalyse vykdomas gerąsias praktikas ir vienus iš aukščiausių informacijos prieinamumo rodiklių Europoje. Estija, Latvija, Lenkija ir Slovėnija pasirinktos dėl Lietuvai artimesnio teisinio reguliavimo, geografinės zonos, socialinių, istorinių ir politinių panašumų.

Nagrinėjant šalių praktikas, **laikomasi vienodos struktūros:** orientuojamasi į teisinį reglamentavimą, praktinį *Easy-to-Read* modelio įgyvendinimą, vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų iniciatyvas bei vykdomus projektus, ateities perspektyvas.

4.1. AUSTRALIJA

Australijoje negalią turi **18%** visuomenės (**4.25 mln.** žmonių) (Information Access Group, s.a.), tačiau net **44%** visuomenės (maždaug **7,3 mln.** žmonių) (*Easy English*, s.a.) patiria skaitymo ir rašymo iššūkių. Esant tokiam ryškiam poreikiui, Australijos visuomenėje lengvai suprantama kalba yra plačiai paplitusi ir vadinama *Easy English* arba *Easy Read* (Centre for Inclusive Design, s.a.).

TEISINIS REGULIAVIMAS

Easy Read aspektas kaip prioritetas įtrauktas į **Nacionalinę negalios strategiją 2021-2031 m.** (Australian Government, 2022a). Pagal **1992 m. Neįgaliųjų diskriminacijos aktą** (Australian Government, 2022c), **visos valstybinės institucijos turi užtikrinti, kad jų paslauga būtų tinkama naudoti ir prieinama žmonėms su negalia.** Ypač daug dėmesio skiriama skaitmeninių paslaugų prieinamumui – internete pateikiama informacija turi atitikti „**Žiniatinklio turinio prieinamumo gaires**“ (angl. *Web Content Accessibility Guidelines*).

Šiose gairėse pateikiamos rekomendacijos skirtos informaciją pritaikyti asmenims su intelekto negalia (W3C Working Group, 2021). Viešojo sektoriaus darbuotojams taip pat sukurtas **Australijos vyriausybės stiliaus vadovas** (Australian Government, 2022b), kuriame pateikiama praktinė informacija apie tekstų lengvai suprantama kalba kūrimą.¹ **Rekomendacijos taikomos visai viešojo sektoriaus informacijai**, įskaitant: skaitmenines paslaugas ir produktus, politikos dokumentus, techninį ir specializuotą turinį, komunikaciją.

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Lengvai suprantamos kalbos taisyklėse pač daug dėmesio skiriama turiniui, kuris yra susijęs su savarankiškumo skatinimu: pvz., **saugumas, sveikata, būtinios paslaugos, socialinė integracija, darbas, savarankiškumą skatinančios paslaugos** (W3C Working Group, 2021).

Pietų Australijos valstijos valdžia išskiria du tekstų ruošimo būdus: **savarankiškai**, naudojantis stiliaus vadovu; **užsakant paslaugas** iš tekstus

¹ Australijos valstybinės lengvai suprantamos kalbos rekomendacijos yra pateikiamos ir viešai prieinamos šiame puslapyje: <https://www.stylemanual.gov.au/content-types/easy-read>

lengvai suprantama kalba ruošiančių organizacijų. Pasirinkus šį kelią, nurodomas elektroninis paštas, kuriuo valstybės tarnautojai gali gauti papildomos informacijos ir pagalbos (Australian Government, 2021a).

Pirmas žingsnis – **identifikuojami tikslinės grupės bei vartotojų poreikiai**. Šio etapo tikslas – suprasti, kas ir koku keliu naudos informaciją. **Stiliaus vadove** taip pat akcentuojama būtinybė įtraukti lengvai suprantamos kalbos ekspertus – šie asmenys konsultuoja suinteresuotus asmenis tikslinės grupės identifikavimo, komunikacijos, dizaino bei kalbos temomis (Australian Government, 2021b).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Australijoje galima išskirti dvi su lengvai suprantama kalba dirbančių organizacijų kategorijas. Pirmoji – **organizacijos, kurios bendradarbiauja su Vyriausybe**. „**Australijos moterys su negalia**“ (angl. *Women With Disabilities Australia*), įkurta 1985 m., yra **finansuojama Australijos socialinių paslaugų departamento lėšomis** pagal trejų metų finansavimo ciklą (šiuo metu 165 000 doleriai per metus). Ši organizacija atstovauja asmenų, kurie save identifikuoja kaip moteriškos lyties bei turi negalią, interesus.

Didžioji dalis organizacijos informacijos yra pateikiama lengvai suprantama kalba. Specialiai tam sukurta interneto svetainė (WWDA, 2022b) yra suskirstyta į dalis apie **teises, savęs atstovavimą, gyvenimo pasirinkimus, sveikatą ir savęs pažinimą, saugumą**. Taip pat organizacija rengia papildomas veiklas, apie kurias informuoja lengvai suprantama kalba, pvz., meno konkursai (WWDA, 2022a), mentorystės programos (WWDA, 2021).

Antroji kategorija – **privačiai veikiančios** ir lengvai suprantamos kalbos paslaugas privačiam verslui bei valstybinėms institucijoms teikiančios organizacijos. Pavyzdžiai:

„**Access Easy English**“ jau egzistuojantį turinį (brošiūras, dokumentus, internetinius puslapius) išverčia į lengvai suprantamą kalbą. Ši organizacija taip pat teikia tikslinės grupės apklausų paslaugą, skirtą identifikuoti informacijos vertimo poreikį, bei mokymus skirtingų tekstų rengėjams – teisininkams, sveikatos priežiūros profesionalams, finansų sektoriaus atstovams (Access Easy English, 2022).

„**Photosymbols**“ kuria nuotraukas, kurios pozityviai vaizduoja žmones su fizinėmis ir intelekto negaliomis (Photosymbols, s.a.). Šios organizacijos iliustracijomis naudojasi ne tik Australijos, bet ir Jungtinės Karalystės lengvai suprantamos kalbos tekstų rengėjai (*A guide to producing written information in easy read*, s.a.).

4.2. ISPANIJA

Iš **47 mln.** Ispanijos gyventojų, **13 mln.** skaičiuojami kaip potencialūs Easy-to-Read vartotojai. Ispanijoje lengvai suprantama kalba, skirstoma į tris lygius, žinoma kaip *lectura fácil* (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Tikslinė tekstų auditorija skirstoma į dvi grupes:

- **žmonės su negalia:** kognityviniai sutrikimai, vadinami „mokymosi sunkumais“, klausos sutrikimai, afazija, dėmesio trūkumo ir hiperaktyvumo sindromas;
- **žmonės be negalios:** žemo raštingumo, senyvo amžiaus žmonės, ne ispanų kilmės migrantai.

TEISINIS REGULIAVIMAS

Šiuo metu Ispanijoje svarstomas įstatymo projektas, kuris į esamą **Neįgaliųjų teisių įstatymą** įtrauktų lengvai suprantamą kalbą, apibrėžiant jos taikymo sritis, apimtis bei nustatant įgyvendinimo terminus. Šiame **projekte numatyta sukurti Prienamumo centrą**, kurio darbuotojai turėtų profesionalių kompetencijų ir būtų atsakingi už lengvai suprantamos kalbos vartojimo kuravimą bei skatinimą (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Katalonija buvo pirmasis regionas, kuris **2014 m.** įtraukė lengvai suprantamą kalbą į savo **Prienamumo įstatymą**. Šis dokumentas taikomas viešojo administravimo, švietimo įstaigoms ir įmonėms, kurios siūlo viešąsias paslaugas: pvz., transporto, energetikos ar telekomunikacijų. Šiame **įstatyme laikomasi universalus dizaino metodo**, siekiama, kad tekstai būtų prieinami visiems piliečiams.

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

2018 m. buvo **priimtas pirmasis pasaulyje** oficialus lengvai suprantamos kalbos standartas **UNE 153101 EX** (UNE, 2022). Šis standartas lengvai suprantamą kalbą apibūdina kaip „metodą, kuris atsižvelgia į gaires ir rekomendacijas, susijusias su teksto sudarymu, dokumentų dizainu ir išdėstymu bei jų suprantamumo vertinimu“.

Nurodoma, kad *lectura fácil* forma paruošti tekstai skirti teikti „informacijai, kuri būtų prieinama žmonėms, turintiems skaitymo sunkumų“ (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Ispanijos lengvai suprantamos kalbos **standartas sudarytas iš 3 dalių**:

- dokumentų rengimo etapų procedūrų aprašai (kokiais žingsniais kuriamas naujas tekstas arba pritaikomas jau parašytas tekstas);
- dokumentų rašymo ir rengimo gairės ispanų kalbai;
- teksto suprantamumo tikrinimo gairės – standartizuotų procedūrų su skaitymo sunkumų turinčiomis žmonių grupėmis aprašai (pvz., klausimų, užduodamų tekstų tikrintojams iš tikslinės grupės, sąrašas).

Easy-to-Read tekstų užsakovai Ispanijoje – nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos; taip pat įmonės, teikiančios viešąsias paslaugas, pvz., transportas; kultūros įstaigos; politinės partijos; žmonių, turinčių skaitymo ir mokymosi sunkumų, asociacijos bei leidyklos. **Tekstai verčiami atsižvelgiant į tikslinės grupės poreikius** ir apima:

- įstatymus, administracinius tekstus, teisinius dokumentus (pvz., teismo sprendimai, susiję su asmenimis su negalia);
- kultūros įstaigų (pvz., muziejų) brošiūras, informacinius vadovus apie tikslinės grupės teises;
- sveikatą, saugą (pvz., saugaus elgesio darbo vietoje lankstinukai);
- rinkimų ir politinių partijų programas;
- kasdienio gyvenimo veiklų informacinius vadovus;
- naujienas;
- socialinių paslaugų paketus (*Easy Plain Accessible*, s.a.)

Lengvai suprantamos kalbos plėtra aktyviausiai rūpinasi Ispanijos **nevyriausybinių organizacijų**, kurios užsiima informacijos vertimu, valstybinių institucijų mokymais, renginių organizavimu. Privačiame sektoriuje nepastebima tekstų lengvai suprantama kalba ruošimo iniciatyvų, tačiau kelios individualios laisvai samdomų vertėjų organizacijos ir leidyklos domisi literatūros lengvai suprantama kalba kūrimu.

Kitos privačios įmonės finansavo lengvai suprantama kalba parašytus leidinius per fondus arba **įmonių socialinės atsakomybės** iniciatyvas. Pavyzdžiui, farmacijos įmonė „**Sandoz**“ skatina naudoti lengvai suprantamą kalbą informaciniuose vaistų lapeliuose pacientams (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Tekstų rengėjams mokymus organizuoja **NVO „Plena Inclusión“** ir Ispanijos *Easy-to-Read* tinklas, jungiantis su lengvai suprantama kalba dirbančias organizacijas (*Easy Plain Accessible*, s.a.). Ispanijos universitetai siūlo dvi magistro pakopos studijų programas, kurias sudaro ir moduliai, skirti *Easy-to-Read*.

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Kuriasi **naujienu portalai** lengvai suprantama kalba, pavyzdžiui, **„Naujienos lengvai“** (*Noticias Fácil*), **„Planeta lengvai“** (*Planeta Fácil*). Organizuojami *Easy-to-Read* **tekstų skaitymo klubai**, kuriuose neformalioje aplinkoje, paeiliui arba drauge tekstus garsiai skaito tikslinei grupei priklausantys asmenys (*Asociación Lectura Fácil*, s.a.-b).

Lengvai suprantamos kalbos asociacija (*La Asociación Lectura Fácil*) ir **Barselonos Gran Teatre del Liceu teatras** pasirašė susitarimą dėl **teatro prieinamumo**. Pirmas žingsnis – iškabos ir kiti informaciniai ženklai teatro viduje buvo pritaikyti *Easy-to-Read* vartotojams.

Taip pat į lengvai suprantamą kalbą siekiama išversti ir spektaklių aprašus – šie tekstai bus patalpinti teatro internetinėje svetainėje, juos bus galima atsisiųsti ir naudojant QR kodą, esantį spausdintos spektaklio programėlės pabaigoje (*Asociación Lectura Fácil*, s.a.-a)

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Ispanijos **NVO „Plena Inclusión“** yra viena iš pagrindinių trejų metų trukmės **Erasmus+ projekto „Train2Validate“** apie *Easy-to-Read* organizatorių. Šio projekto metu siekiama sukurti tekstų tikrinimo standartą ir mokymų medžiagą, skirtą tarpininkams (angl. *facilitators*) ir tekstų tikrintojams (angl. *validators*). Medžiaga galėtų būti universali – **pritaikyta visai Europos Sąjungai** (*Train2Validate*, s.a.).

4.3. ESTIJA

Estija lengvai suprantamą kalbą vadina *lihtne keel* (Vaimupuu, 2020). Estijoje, turinčioje **1 328 145** gyventojus (Worldometer, 2022), apie **11%** populiacijos sudaro žmonės su negalia (EPIK, 2022), tačiau lengvai suprantama kalba kol kas taikoma tik atskiroms iniciatyvoms, trūksta sistemingumo.

TEISINIS REGULIAVIMAS

Lengvai suprantama kalba šalyje neįteisinta. Estija įsipareigojusi laikytis Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos. Nors, **Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komiteto nuomone**, šaliai reiktų pasistūmėti lengvai suprantamos kalbos srityje, tam tikros iniciatyvos Estijoje – originalios ir sektinos Europos kontekste (JT, 2021).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Remiamasi į estų kalbą išverstomis „Inclusion Europe“ lengvai suprantamos kalbos tekstų rengimo gairėmis. **Tekstų rengimu ir vertimu užsiima atskiros NVO** (Vaimupuu, 2021b) pagal gaunamus užsakymus. Pavyzdžiui, Estijoje veikiantis **Aktyvių piliečių fondas** vykdė projektą, kurio metu buvo finansuotas socialinių paslaugų aprašų vertimas į lengvai suprantamą kalbą (Vaimupuu, 2020).

Estijoje lengvai suprantama kalba dažniausiai pateikiama informacija tokiomis temomis:

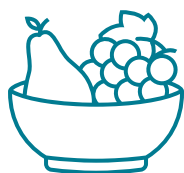
Aktualiausias **naujienos**
(pvz., tekstai apie karą
Ukrainoje)

Informacija apie
renginius

Informacija apie **įstaigas,
dirbančias su tiksline
grupe**

Sveikata

Informacija apie **projektus,**
susijusius su tiksline grupe
(Vaimupuu, 2021a)

Estijos NVO skelbia būtinybę laikytis „Inclusion Europe“ standartų, tikrinti tekstus, pasitelkiant žmones su intelekto sutrikimais: mažiausiai vienas žmogus iš tikslinės grupės turi peržiūrėti vieną tekstą (Vaimupuu, 2021a).

Dažniausiai **tekstų patikros vyksta dienos centruose**, o publikuojant tekstą užrašomas jį tikrinusio dienos centro pavadinimas (Vaimupuu, s.a.).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Kaip vieną svarbiausių iniciatyvų Estijoje galima išskirti reguliariai atnaujinamą **Vyriausybės komunikacijos skyriaus internetinis tinklalapis**, kuriame siūlomi straipsniai lengvai suprantama kalba.

Pateikiama **aktualiausia informacija apie padėtį šalyje ir už jos ribų** (Vaimupuu, s.a.). Vyraujančios temos: koronavirusas, karas Ukrainoje, įsidarbinimas, valstybės teikiamos paslaugos.

Žmonėms su intelekto sutrikimais paslaugas siūlančios organizacijos savo tinklalapiuose turi tekstų lengvai suprantama kalba (EPIK, 2022).

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Estija dalyvauja **Erasmus+ projekte** „How to train in an accessible way“ apie tai, kaip bet kokia tema vesti visai visuomenei prieinamus mokymus.

4.4. ITALIJA

Suprantamiau perteikti visuomenei reikiamą informaciją imtasi dar **1990 m.** (Easy Plain Accessible, s.a.). Pagal naujausius **ISTAT** (Nacionalinis Italijos statistikos institutas) duomenis, iš **60 mln.** Italijos gyventojų **3,1 mln.** turi negalia (Le Nius, 2020). Tai sudaro **5,2%** visos populiacijos. Lengvai suprantama kalba nukreipta į:

- **žmones su negalia:** tai turintieji kognityvinę negalia (dažnai vadinamą „mokymosi sunkumais“), taip pat asmenys su klausos, autizmo spektro sutrikimais, kompleksine negalia, susidūrusieji su afazija;
- **žmones be negalios:** tai migrantai, besimokantieji kalbos – pasiekę pradinį kalbos mokėjimo lygį, taip pat mažai raštingi žmonės (Easy Plain Accessible, s.a.).

TEISINIS REGULIAVIMAS

Italijoje lengvai suprantamos kalbos **vartojimas nėra teisiškai apibrėžtas**, tačiau viešajame sektoriuje kalbama apie būtinybę paprastinti administracinę kalbą: **1997 m.** publikuotas „**Manuale di Stile**“ (stiliaus vadovas), o **2002 m.** Italijos viešųjų paslaugų departamentas pradėjo vykdyti projektą „**Chiaro!**“ (liet. „Aišku!“), kuriuo **siekama supaprastinti teisinę kalbą** (Easy Plain Accessible, s.a.).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Aktyviausiai lengvai suprantama kalba medžiagą kuria **NVO „ANFFAS Nazionale“** (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Centriniam **šios asociacijos tinklalapyje yra specialus skyrius**, skirtas lengvai suprantamai kalbai: jame pateikiamos tiek į italų kalbą išverstos „**Inclusion Europe**“ gairės (Nazionale, s.a.-b), tiek praktiniai rezultatai. Pavyzdžiui, tai – mokomosios medžiagos įvairiomis temomis ištekliai mokiniams su negalia, sveikatos priežiūros, turizmo ir kasdienio gyvenimo informaciniai gidai, lengvai suprantama kalba parengti svarbūs įstatymai bei konvencijos. Teikiama ir vaizdinė bei garsinė medžiaga (Nazionale, s.a.-a).

„**ANFFAS Nazionale**“ siūlo nuotolinius *Easy-to-Read* mokymus (Anffas, 2022), kuriuos praėjus **įteikiamas baigimo sertifikatas**. Tai – **5 val.** kursas, kurio kaina – **122 EUR** asmeniui. Pabrėžiama, jog mokymai naudingi tiek savo srities ekspertams (medicinos darbuotojams, švietimo srities darbuotojams, socialiniams

darbuotojams), tiek tikslinės grupės atstovų šeimos nariams. Taip pat siūlomi ir gyvai vedami mokymai, įtraukiant intelekto sutrikimų turinčius asmenis, norinčius išmokti Easy-to-Read tekstų rašymo technikų: **sudaromos mišrios grupės**.

ANFFAS tekstų tikrintojų grupę sudaro **10** tikslinei grupei atstovaujančių asmenų. Žmonės su skirtingo lygio negaliomis rotacijos principu **yra įdarbinami ir gauna užmokestį**. Taip siekiama, kad tekstų skaitymas netaptų automatizuotas ir atspindėtų tikslinės grupės galimybes (Train2Validate, 2022).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Italijoje **į įvairias veiklas bendrai įtraukiami ir žmonės su intelekto sutrikimais, ir žmonės be jų**. Tokių iniciatyvų pavyzdys yra jau paminėti *Easy-to-Read* tekstų rašymo mokymai mišrioms grupėms. **ANFFAS darbuotoja**, turinti Dauno sindromą, „Train2Validate“ konferencijoje skaitė pranešimą apie tikslinės grupės savarankiškumą visuomenėje. Skaidres pranešėja ruošė *Easy-to-Read* formatu (Train2Validate, 2022).

Kitas pavyzdys – **Triesto universiteto** projektas apie lengvesnę komunikaciją tarp sveikatos sektoriaus profesionalų ir pacientų, kurio metu tiriama pacientų grupės (pvz., žmonės su kognityviniais sutrikimais, žemesnio išsilavinimo žmonės, asmenys iš skirtingų lingvistinių ir sociokultūrinių kontekstų) (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Ypač svarbios ir atskirų Italijos regionų iniciatyvos:

- **įtraukusis turizmas**: Alpių teritorijos (Šiaurės Italija) nuo **2018 m.** dalyvauja europiniame *Interreg* projekte „GATE“: kuriami regionų, miestų ir atskirų turistinių objektų informaciniai gidai su *Easy-to-Read* informacija apie tai, ką pamatyti, koku transportu nukeliauti, kokių veiklų galima imtis (GATE, s.a.);
- **Pietų Tirolio regiono iniciatyvos** (it. *Alto Adige*): regionas išleido įstatymą dėl žmonių su negalia dalyvavimo ir įsitraukimo į visuomenės gyvenimą (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Paruošta šio įstatymo versija lengvai suprantama kalba. Įstatymas įpareigoja į lengvai suprantamą kalbą versti oficialius dokumentus, ypač tuos, kurie yra susiję su žmonėmis, turinčiais negalią;
- Italijoje veikia privačių kompanijų, kurios siūlo, pvz., **teisinių dokumentų vertimą į lengvai suprantamą italų kalbą** (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

4.5. JUNG TINĖ KARALYSTĖ

Skaičiuojama, kad **14,1 mln.** žmonių Jungtinėje Karalystėje turi negalią. Dažnai vartojamas terminas *Plain English* apibūdina supaprastintą anglų kalbos versiją, o *Easy Read* – informaciją, pritaikytą žmonėms su intelekto sutrikimais (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

TEISINIS REGULIAVIMAS

2014 m. Vyriausybės skaitmeninė tarnyba paskelbė oficialias gaires, kurios įtvirtino reikalavimą informaciją valstybiniuose puslapiuose **GOV.UK teikti tik paprasta anglų kalba** (angl. *Plain English*). Toks reikalavimas netaikomas lengvai suprantamai kalbai, tačiau jis paskatino pastebimai supaprastinti informacijos pateikimą (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

2009 m. Sveikatos departamentas sukūrė gaires (*Making written information easier to understand for people with learning disabilities, s.a.*), skirtas naudoti visoje Vyriausybėje (pvz., vykdant viešąsias konsultacijas). Šis dokumentas įvedė minimalų lengvai suprantamos kalbos informacijos teikimo bei iliustravimo standartą. Kaip vienas iš pagrindinių gairių aspektų **išskiriama būtinybė užtikrinti, kad negalią turintys žmonės teksto kūrimo procese dalyvautų nuo pat pradžių.**

Šiame dokumente taip pat pateikiamas sąrašas klausimų, kurie viešojo sektoriaus darbuotojams padeda nuspręsti, ar informacija turėtų būti pateikta lengvai suprantama kalba, bei pagalba renkantis organizaciją, iš kurios bus perkamos paslaugos. Nors **nėra nurodoma, kokia informacija privalo būti pateikiama lengvai suprantama kalba**, centrinės vyriausybės departamentai ir vietos valdžios institucijos noriai skelbia pagrindinių dokumentų versijas lengvai suprantama kalba. Pavyzdžiui, informacija apie Jungtinės Karalystės parlamento veiklą ir istoriją yra pateikiama lengvai suprantama kalba (UK Parliament, s.a.).

Įprasta praktika yra **pirkti šias paslaugas iš tuo užsiimančių organizacijų.** Pavyzdžiui:

- **„Easy Read Online“** agentūra savo interneto svetainėje nurodo, kad dirba su Jungtinės Karalystės sveikatos, Vyriausybės, savivaldybės institucijomis. Į

dokumento ruošimo kainą įskaičiuojamos iliustracijų bei tikslinės grupės konsultacinės paslaugos (Easy-Read-Online Limited, 2022);

- „**Easy Read UK**“ verčia tekstus ir organizuoja **3,5 val.** trukmės mokymus apie lengvai suprantamos kalbos informacijos ruošimo principus. Šių mokymų kaina iki 5 žmonių grupei – **400 GBP** (Easy Read UK, 2022);
- „**Inspired Services Publishing**“ siūlo abonemento principu veikiančią prieigą prie nuolat atnaujinamos nuotraukų galerijos tekstams lengvai suprantama kalba (Inspired Services, 2022). Iliustracijos įtraukia modelių su intelekto negalia atvaizdus (*Crime and Abuse*, s.a.);
- „**A2I**“ savo interneto puslapyje nurodo, kad ruošia informaciją vyriausybinėms ir sveikatos institucijoms (A2i, 2022). **Kainos apskaičiuojamos pagal nustatytą tarifą**, priklausomai nuo teksto ilgio: **70 GBP** už **500** žodžių – jeigu dokumentas ilgesnis nei **3000** žodžių, **170 GBP** už **500** žodžių – jeigu dokumentas trumpesnis nei **3000** žodžių. Darbas atliekamas per tris dienas (*A2i Price Guide*, s.a.).

Darbo ir pensijų departamentas (DWP) yra išskirtinis tuo, kad **turi atskirą lengvai suprantamos kalbos skyrių**, kuris yra atsakingas už dokumentų lengvai suprantama kalba ruošimą (Railton, 2019).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

2013 m. protinę negalią turinčių asmenų organizacija „**United Response**“ pradėjo leisti **internetinį naujienų žurnalą** lengvai suprantama kalba. Pasak šios organizacijos, **80%** skaitytojų teigia, kad tai yra pagrindinis jų naujienų šaltinis. **BBC** sąmoningai nesiūlo rašytinių ar transliuojamų naujienų nei paprasta anglų kalba, nei lengvai skaitomos kalbos formatu (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Ypač daug informacijos lengvai suprantama kalba **pateikia sveikatos sektorius**. Šiuos tekstus kuria bei savo svetainėse platina **Nacionalinės sveikatos tarnybos sveikatos fondai** (NHS, 2022) ir sveikatos priežiūros labdaros organizacijos (UK Parliament, s.a.). Pavyzdžiui, „**EasyHealth**“ **internetu puslapyje** galima rasti virš **390** lengvai suprantama kalba parašytų dokumentų, susijusių su sveikata ir priežiūra (EasyHealth, 2022).

4.6. LATVIJA

Latvijoje gyvena apie **16 000** žmonių su intelekto negalia. Pažymima, kad didžioji dalis dienas leidžia namuose, dienos priežiūros centruose arba už priežiūrą atsakingose institucijose. Lengvai suprantama kalba vadinama *vieglā valoda* (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

TEISINIS REGULIAVIMAS

1999 m. Vyriausybė paskelbė strategiją, skirtą užtikrinti lygias galimybes visiems. Šioje strategijoje paminėtas informacijos teikimas lengvai suprantama kalba (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Nuo **2000 m.** Latvijoje veikia **Lengvai suprantamos kalbos agentūra Vieglās Valodas aģentūra**, kuri šiuo metu yra vienintelė organizacija šalyje, vykdanči veiklą lengvai suprantamos kalbos srityje.

2020 m. paskelbtoje **Valdžios institucijų atliekamos informacijos pateikimo į internetą tvarkoje** (LIKUMI, s.a.) minima, kad už konkrečios įstaigos kompetencijai priklausančios informacijos patalpinimą oficialioje įstaigos interneto svetainėje ir mobiliojoje programėlėje, taip pat už šios informacijos turinį ir aktualumą atsako tos įstaigos vadovas. Nors pažymima, kad ši informacija turėtų būti talpinama atsižvelgiant į vartotojų poreikius, skiltyje **lengvai suprantama kalba nurodoma pateikti tik aprašomąją informaciją apie įstaigą** ir kitą įstaigos klientams reikalingą informaciją (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Pastebima, kad Latvijoje praktinis *Easy-to-Read* įgyvendinimas **kyla iš privačių iniciatyvų ir organizacijų veiklos**. Pirmosios lengvai suprantamos kalbos gairės, suskirstytos į 3 teksto sudėtingumo lygius, buvo pradėtos kurti **2020 m.** pabaigoje: bendradarbiauta su Latvijos universitetu, Vilniaus universitetu ir trimis nevyriausybinėmis organizacijomis (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

2001 m. Vieglās Valodas aģentūra iniciatyva visa savivaldybių rinkimų medžiaga buvo parengta lengvai suprantama kalba. Vietinių mokyklų ir agentūros aktyvumas taip pat leido publikuoti keletą pritaikytų knygų (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Kitos agentūros iniciatyvos:

- lengvai suprantamos kalbos tekstų ruošimo **gairių pristatymas ir mokymai** viešajam sektoriui;
- **bendradarbiavimas** su viešosiomis institucijomis informacijos prieinamumo srityje;
- **knygų** lengvai suprantama kalba leidyba;
- informacijos **vertimas** į lengvai suprantamą kalbą, konsultacijos (Vieglās valodas aģentūra, 2022).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

2014 m. Latvijos neįgaliųjų organizacijų skėtinė organizacija „**SUSTENTO**“ dalyvavo ES projekte „Gidai žmonėms su intelekto ir mokymosi sunkumais Europoje“. Vykdydami šį projektą, gidai iš penkių šalių, įskaitant Latviją, įgijo reikiamų įgūdžių ir žinių, kad galėtų visapusiškai įtraukti žmones, turinčius intelekto sutrikimų ar mokymosi sunkumų, į turizmo veiklą. Gidai išmoko vartoti lengvai suprantamą kalbą tiek žodžiu, tiek raštu (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

„**Latvijas Radio 1**“ kiekvieną vakarą suteikia galimybę klausytis naujienų lengvai suprantama kalba (Latvijas Radio, 2022). Net dvi Latvijos aukštosios mokyklos, kuriose nuo Sovietų Sąjungos okupacijos laikų yra specialaus ugdymo fakultetas, taiko lengvai suprantamą kalbą specialiosios pedagogikos srityje. Jose besimokantys studentai yra sukūrę **mokomosios medžiagos vaikams**, turintiems sunkią intelekto negalią (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Latvijoje susidomėjimą lengvai suprantamos kalbos taikymu yra išreiškusi **Švietimo ir mokslo ministerija, Gerovės ministerija, Sveikatos ministerija, Imigracijos departamentas**.

Rygos miesto taryba lengvai suprantamą kalbą yra įtraukusi į savo prieinamumo strategiją. **Vieno langelio principu** rengiami mokymai miesto tarybos agentūrų darbuotojams, taip siekiant efektingesnio bendravimo su klientais (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

4.7. LENKIJA

Lengvai suprantama kalba Lenkijoje – *tekst łatwy do czytania*. Šalyje gyvena **38,4 mln.** gyventojų – **3 mln.** iš jų turi įvairių sutrikimų (Gov.pl, 2022). Šalyje koegzistuoja paprasta kalba (*prosty język*) ir lengvai suprantama kalba (*Easy-to-Read*), kuri **neretai supainiojama** su Lenkijoje populiariesne *Plain Language* (Easy Plain Accessible, s.a.).

Jau **2002 m.** pasirodė pirmieji lenkiški tekstai lengvai suprantama kalba, o **2014 m.** prasidėjo pirmasis mokslinių tyrimų projektas apie *Easy-to-Read* Lenkijos kontekste. Šio projekto rezultatas užtruko **17** metų, iki **2019 m.**, kai lengvai suprantama kalba buvo įteisinta valstybės viešajame sektoriuje.

TEISINIS REGULIAVIMAS

Galima išskirti du pagrindinius dokumentus, Lenkijoje įtvirtinusius lengvai suprantamą kalbą. **2017 m. ataskaitoje** apie **Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos** įgyvendinimą atkreipiamas dėmesys į lengvai suprantamos kalbos tekstų poreikį. **2019 m.** priėmus „**Prieinamumo specialiųjų poreikių žmonėms užtikrinimo įstatymą**“ (USTAWA, s.a.), Lenkija tapo pirmąja Europos Sąjungos šalimi, kurioje įtvirtintas **reikalavimas valstybinėse interneto svetainėse pateikti informaciją lengvai suprantama kalba**. Minimalūs reikalavimai interneto svetainių prieinamumui yra tokie: privaloma atskirai pridėti failę lengvai suprantama kalba pateikti santrauką apie interneto svetainės paskirtį, ją kuriojančios organizacijos ar institucijos misiją bei veiklas.

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

2010 m. „PSOUU“ organizacija, kuri yra „Inclusion Europe“ tinklo narė, paskelbė gairių „Informacija, skirta visiems“ lenkišką versiją (Inclusion Europe, 2009). Šios gairės, rengtos dabartinės „**PSONI**“, Lenkijos intelekto negalią turinčių žmonių draugijos, iki šiol išlieka pačios populiariausios visoje šalyje (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Nors šiose gairėse pristatomas skyrius „Lengvai suprantamos lenkų kalbos standartai“, **nėra atsižvelgiama į specifines lenkų kalbos ypatybes**. Siekiant tai pakeisti, vykdomi du projektai:

- nuo **2014 m.** vykdomas akademinis doktorantūros projektas „Wytyczne dla polskiego modelu tekstu łatwego do czytania“ (liet. „Lengvai suprantamos kalbos tekstų lenkų kalba modelio gairės“), kurį finansuoja Lenkijos mokslo ministerija;
- **2019 m.** prasidėjo Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamas projektas, prie kurio tyrimais prisideda Lenkijos mokslų akademijos kalbininkai – „Klientų aptarnavimo metodo ir standarto kūrimas ir diegimas – dokumentų rengimas prieinamu būdu“. Varšuvos ir Sopoto miestus konsultuoja Šveicarijos sertifikavimo bendrovė „**QS Zürich**“ ir Ispanijos Easy-to-Read organizacija „**Asociación Lectura Fácil**“.

„**PSONI**“ draugija išlieka aktyviai lengvai suprantamos kalbos Lenkijoje šalininke bei produktyvia medžiagos Easy-to-Read lenkų kalba leidėja. Ši organizacija užsiima ir edukacinėmis veiklomis (Lindholm & Vanhatalo, 2021), pavyzdžiui, **2017 m.** „**PSONI**“, bendradarbiaudama su Vokietijos organizacija „Netzwerk Leichte Sprache“ (liet. „Lengvos kalbos tinklas“), keliuose Lenkijos miestuose surengė atvirų vienkartinį **seminarų ciklą, populiarinančių lengvai suprantamos kalbos konceptą.**

Nuo **2019 m.** „**PSONI**“ taip pat surengė keletą gyvų Easy-to-Read seminarų Lenkijoje ir nuotolinių seminarų COVID-19 pandemijos metu. Šie seminarai buvo skirti tiek „**PSONI**“ darbuotojams, tiek kitiems lengvai suprantamos kalbos standartu besidomintiems asmenims, esamiems ar potencialiems tekstų rengėjams. Tai buvo vienkartinės iniciatyvos – alternatyva reguliariai rengiamiems mokymams, kadangi Lenkijoje tokių kol kas nevyksta. **Tekstų rengėjus dažniausiai apmoko jų organizacijos.**

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

2021 m. Lenkijos švietimo ministerija organizavo lengvai suprantamos kalbos tekstų ruošimo **seminarus visų švietimo pakopų mokytojams** – apmokyti mokytojai paruošė ir publikavo mokomosios medžiagos *Easy-to-Read* kalba seriją.

2020–2022 m. Varšuvos prieinamumo akademija (*Warszawska Akademia Dostępności*) kartu su Varšuvos miesto taryba organizuoja atvirų, mieste dirbantiems tarnautojams skirtų seminarų ciklą, kurių tema – įvairios prieinamos informacijos formos, įskaitant ir lengvai suprantamą kalbą (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

4.8. PRANCŪZIJA

Prancūzijoje – **12 mln.** gyventojų su įvairiais sutrikimais, o tai sudaro **20%** visos šalies populiacijos (INSEE, s.a.). Nors žmonių su sutrikusiu intelektu šalyje yra **6,6%**, skaičiuojama, kad tinkamos prieigos prie informacijos neturi daug didesnę Prancūzijos gyventojų dalis – net **12 mln.**

Prancūzija savo susirūpinimą informacijos prieinamumo tema rodo nacionalinio masto iniciatyvomis, tarp kurių – ir lengvai suprantama kalba. Prancūzijoje ji vadinama terminu *Facile à Lire et à Comprendre* (liet. lengva perskaityti ir suprasti) (Isaid, s.a.). Šis **turi lengvai įsimenamą trumpinį** – FALC, tai padeda populiarinant metodą.

TEISINIS REGULIAVIMAS

2005 m. Prancūzija išleido **Žmonių su negalia lygių teisių ir galimybių, dalyvavimo ir pilietiškumo įstatymą**, kuriuo patvirtinta būtinybė, kad „viskas būtų prieinama kiekvienam“. *Easy-to-Read* sąvoka šiame dokumente nebuvo konkrečiai paminėta, tačiau teisės aktas lemia didėjantį FALC žinomumą (Isaid, s.a.).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Prancūzija **2009 m.** buvo tarp aštuonių Europos šalių organizacijų ir asociacijų, kurios susibūrė tam, kad sukurtų naują informacijos prieinamumo metodą, skirtą žmonėms su intelekto sutrikimais (UNAPEI, s.a.). Prancūzijai atstovavo „Unapei“ (visuomenės įtraukties asociacijų judėjimas, jungiantis skirtingas asociacijas visoje Prancūzijoje) ir „**Nous Aussi**“ (liet. „Mes taip pat“) – pirmoji intelekto negalia turinčių žmonių asociacija, kuri vadovavosi šūkiu „Niekas mums be mūsų“.

Šio Europos Sąjungos remto projekto „**Pathways**“ rezultatas – **sukurtos standartizuotos lengvai suprantamos kalbos tekstų rengimo gairės**. Šios gairės prancūzų kalba vadinasi „L’information pour tous“, liet. „Informacija, skirta visiems“ (UNAPEI, 2009). Remiantis šiuo struktūruotu tekstų ruošimo modeliu, aktyviausios šalies organizacijos siekia palaikyti *Easy-to-Read* **tekstų kokybę**.

Vykdomas projektas „**I SAID**“ (*Le projet I SAID*, s.a.), kurio metu surenkamos natūralios tekstų tikrintojų reakcijos ir nuomonės, jomis atvirai dalijamasi su partnerių institucijomis, rengiančiomis *Easy-to-Read* tekstus. Tai leidžia gilinti ekspertines žinias, atsižvelgiant į tikslinės grupės poreikius.

2020 m. „Unapei“ už kokybiškas FALC dokumentų gamybos paslaugas **sertifikavo 9 Prancūzijos organizacijas**, kurių darbuotojai – žmonės su intelekto sutrikimais. Institucijoms, kurioms rengiant tekstus prireikia tikslinės grupės ekspertizės, „Unapei“ teikia šių organizacijų kontaktinius duomenis (UNAPEI, s.a.).

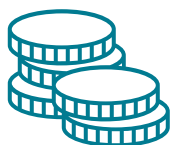
Kadangi paklausa šalyje didelė, **mokymus rengia tiek NVO, tiek privačios, pelno siekiančios kompanijos**. Nuo **2011 m.** vyrauja standartizuotas mokymų formatas:

- **2 dienų** (ne paeiliui) trukmės mokymai. Šie mokymai dažniausiai skiriami žmonėms su intelekto negalia, jų šeimos nariams, specialistams, dirbantiems su tiksline grupe bei kitų sričių ekspertams (pvz., kompanijų marketingo specialistams). Maksimalus grupės dydis – **12** žmonių. Iš jų bent vienas privalomai turi būti FALC adresatas – žmogus, atstovaujantis tikslinei grupei (Centre de formation Unapei, s.a.).
- Mokymus galima užsisakyti tiek privatiems asmenims, tiek kompanijų darbuotojams. Tokių mokymų, vedamų privačios kompanijos, kaina – **2160 EUR** visai grupei. Kursus baigusiems **dalyviams įteikiami sertifikatai**, nurodantys mokymuose praleistų valandų skaičių (Centre de formation Unapei, s.a.).

Daugiausia tekstų lengvai suprantama kalba Prancūzijoje paruošia šį metodą šaliai **2009 m.** pristačiusios organizacijos „Unapei“ ir „**Nous Aussi**“. Išskiriami dažniausiai pasitaikantys tekstų žanrai (Centre de formation Unapei, 2017):

kasdienių veiklų gidai (paaiškinimai, kaip elgtis banke, miesto gidas, pvz., „Guide Urgence Sociale Lyon“: nurodomos Liono mieste teikiamos paslaugos, atliepiami pagrindiniai žmogiškieji poreikiai – rekomenduojama, kur pavalgyti, kur kreiptis medicininės pagalbos ar norint pažiūrėti filmą, kur ieškoti rūbų, kur nusiprausti – pateikiamos atitinkamos mieste veikiančios įstaigos, jų adresai ir telefono numeriai) (*Guide de l' Urgence Sociale, s.a.*);

informacija apie paslaugas, susijusias su skaitytojų turimais sutrikimais: pvz., kaip savarankiškai naudotis piniginemis išmokomis dėl negalios;

sveikata: asmeninės higienos ir sveikatos gidas su patarimais (pvz., miego laikas, patalynės keitimo dažnis, seksualinės sveikatos ypatumai);

grožinės literatūros **knygos**;

žmogaus teisės, pvz., informacija apie balsavimą.

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

„**Navigo**“ – Paryžiaus transporto įmonė – lengvai suprantama kalba pateikia informaciją apie metro maršrutus ir tvarakaraščius, persėdimo galimybes (*Guide de visite Facile A Lire et à Comprendre, s.a.*);

lengvai suprantama kalba naudojama ir **vaizdo įrašuose** (subtitrams ir įgarsinimui): pvz., NVO parengtuose vaizdo įrašuose tikslinei grupei pristato teisinės apsaugos galimybes ir žmogaus teises (*CAP'acité, 2022*);

prieinamas turizmas – plėtojama sritis, kaip ir Italijos atveju. Gerieji pavyzdžiai: lankstinukas apie Viktoro Hugo namą-muziejų Paryžiuje (*Guide de visite Facile A Lire et à Comprendre, s.a.*), informacinis gidas apie Gardanne miestelį (*Office de tourisme de Gardanne Guide, s.a.*);

grožinės knygos tikslinei grupei pateikiamos dviem sudėtingumo lygiais – originalaus teksto puslapis kairėje, versija lengvai suprantama kalba kairėje. Prancūzijoje įsikūrė specializuotų leidyklų – pvz., leidykla „Oser lire“ (liet. „Išdrįsti skaityti“) (*Oser lire – BIBLIODYS, s.a.*);

viešojo sektoriaus institucijos savarankiškai renkasi, kokia jų teikiama informacija yra aktualiausia tikslinei grupei: pvz., Prancūzijos kultūros ministerija pranešimus apie artimiausius renginius savo internetiniame puslapyje publikuoja ir lengvai suprantama kalba (*Ministère de la Culture, s.a.*).

4.9 SLOVĖNIJA

Slovėnijoje egzistuoja tik *Easy-to-Read: Plain Language* (paprasta kalba) nepraktikuojama. Dėl šios priežasties *Easy-to-Read*, Slovėnijoje vadinama *lahko branje*, neretai atlieka ir tekstų paprasta kalba funkcijas: taigi, **tekstus lengvai suprantama kalba dažniausiai itin palankiai priima visa visuomenė** (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Slovėnijos gyventojų skaičius – **2 mln.** Skaičiuojama, kad lengvai suprantamos kalbos vartotojų skaičius siekia apie **500 000** (potencialūs vartotojai tiek su negalia, tiek be negalios). Lengvai suprantamos kalbos tikslinės grupės Slovėnijoje skiriamos į dvi grupes (Easy Plain Accessible, s.a.):

- **asmenys su negalia:** žmonės su intelekto, klausos, autizmo spektro sutrikimais, susidūrusieji su demencija, afazija;
- **asmenys be negalios:** žemo raštingumo žmonės, migrantai, tautinės mažumos (pvz., romai).

TEISINIS REGULIAVIMAS

Lengvai suprantama kalba minima paskutinėse dviejose **Nacionalinėse kalbos politikos programose** (2014-2018, 2019-2023 m.). Šis valstybinis dokumentas nuo to laiko įtraukia žmones su intelekto sutrikimais į kalbėtojų su individualiais poreikiais sąrašą, taip pat siūlo lengvai suprantamą kalbą tarp pagalbos priemonių (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Tačiau teisiškai lengvai suprantamos kalbos vartojimas Slovėnijoje **nėra įteisintas**. (Easy Plain Accessible, s.a.).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Praktiniu įgyvendinimu rūpinasi NVO (viena iš aktyviausių – „**Zavod RISA**“) bei universitetai (**Mariboro universiteto Pedagogikos fakultetas**) (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Slovėnija vadovaujasi **gairėmis, sukurtomis būtent slovėnų kalbai** – tai „Lahko je brati: Pravila 2“ (Knapp ir kt., 2019). Šį taisyklių ir rekomendacijų rinkinį paruošė **NVO „Zavod RISA“**. Kaip pamatą organizacija naudojo „Inclusion Europe“ standartą, „Information for all“ gaires (2009). Slovėniškosios gairės išskiria net **4 lengvai suprantamos kalbos sudėtingumo lygius**.

Tekstus lengvai suprantama kalba dažniausiai publikuoja įvairios asociacijos, ministerijos bei savivaldybės (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Ruošiant tekstus, Slovėnijoje **sistemiškai funkcionuoja visi 4 Easy-to-Read modelio vaidmenys**: tekstų rengėjai, iliustratoriai, tekstų tikrintojai ir tarpininkai.

Tekstų rengėjams mokymus organizuoja jau minėti **NVO „Zavod RISA“ ir Mariboro universiteto Pedagogikos fakultetas**. Daugiausia tekstų lengvai suprantama kalba paruošia NVO, kurios gali pasitelkti tikslinės grupės indėlį – „Zavod RISA“ ir „Zveza Sožitje“ (Slovėnijos psichikos negalią turintiems asmenims pagalbą teikiančių draugijų asociacija). Šios dvi NVO jau tapo savotiškais agentūromis, turinčiomis tiek paruoštus teksto tikrintojus, tiek tarpininkus. Iliustracijomis rūpinasi menininkai, kurie yra praėję lengvai suprantamos kalbos kursus ir gerai supranta praktinį kontekstą (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Slovėnijos *Easy-to-Read* tekstų kūrėjai naudojami visiems laisvai prieinama nacionaline iliustracijų baze, skirta lengvai suprantamiems tekstams (Lahko je brati, 2022). Ji yra nuolatos pildoma nuotraukomis ir paveikslėliais. Kiekviena iliustracija turi savo pavadinimą, galima paieška. Pagal temas paveikslėliai yra **suskirstyti į tokias prioritėtines temų kategorijas**:

- pagrindiniai gyvenimo įvykiai nuo gimimo iki mirties;
- sveikata ir savęs pažinimas;
- švietimas;
- socialinės paslaugos;
- politika (dalyvavimas rinkimuose, esminiai politiniai dokumentai, pvz., referendumai);
- namų ūkis;
- darbas;
- grėsmės, apsauga (pvz., sukčiai, seksualinis priekabiavimas).

Tiek tekstai, tiek iliustracijos privalomai tikrinami ir tvirtinami galutinių vartotojų (angl. *end users*). Kiekviename patvirtintame tekste atsiranda ir tikrintojų vardai bei pavardės – laikomasi autorystės taisyklių. Iliustracijų tikrinimo procedūra – itin efektinga, kadangi **pirmiausia tikrinamos ne galutinės iliustracijų versijos, o eskizai**. Užduodamas atviras klausimas: „Ką matote šiame paveikslėlyje?“ (Train2Validate, 2022). Taikoma ir papildoma kontrolė tekstų kokybei: prieš publikuojant, tekstai peržiūrimi ir kitų lengvai suprantamos kalbos tekstų rengėjų-vertėjų bei apie teksto temą nusimanančių ekspertų.

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Bibliotekos yra svarbios lengvai suprantamos kalbos platintojos ir suinteresuotosios šalys (Lindholm & Vanhatalo, 2021). **Dešimt centrinių regioninių bibliotekų** Slovėnijoje rengia bendrus projektus, įtraukiančius ir kitas bibliotekas. *Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem* biblioteka apsiėmė užduotį savo patalpose įkurdinti pagrindinę lengvai suprantamos kalbos žinių ir literatūros kaupimo „fizinę vietą“. Taigi, ši biblioteka tapo savotiška visų kitų Slovėnijos bibliotekų koordinatorė *Easy-to-Read* tema. Taip žinios apie lengvai suprantama kalba paruoštą literatūrą suaugusiems, vaikams ir jaunimui bei ekspertinės literatūros apie *Easy-to-Read* sąrašas **pasiekia ir visų kitų centrinių regioninių bibliotekų tinklą**.

NVO „Zavod RISA“ prisidėjo rengiant profesionalių rašytojų konkursą – šie buvo raginami konkursui kurti originalius tekstus lengvai suprantama kalba. Vėliau publikuoti laimėjusiojo autoriaus darbai (Train2Validate, 2022). Slovėnijos kultūros ministerija taip pat organizuoja konkursus – laukia autorių paraiškų dėl grožinės literatūros kūrinių. Susitarus su rašytojais, tekstų rengėjams suteikiamos autorinės teisės keisti originalaus kūrinio tekstą.

Po konsultacijų su Slovėnijos sveikatos ministerija, **„Zavod RISA“** sukūrė pirmąjį šalyje internetinį puslapį *Easy-to-Read* formatu, kuriame teikiama **pagrindinė informacija apie sveikatą**.

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Slovėnija, dalyvavusi ir iki šiol dalyvaujanti ES organizuojamuose **„PERLSI“** ir **„Train2Validate“** projektuose, aktyviai prisideda kuriant standartizuotas procedūras visai Europai bei jų atsakingai laikosi. Slovėnų sukurtą iliustracijų bazę planuojama nuolat plėsti naujomis iliustracijomis, taip pat ieškoma partnerių užsienyje, bus plečiamas ir kalbų paveikslėlių galerijoje pasirinkimas. Tai leis tekstų rengėjams patogiau kurti tekstus, o institucijos turės daugiau motyvacijos įterpti vienodo stiliaus paveikslėlius į savo kuriamus dokumentus.

4.10. ŠVEDIJA

Švedijoje **25%** visos **10,3 mln.** populiacijos nekalba švediškai kaip gimtąja kalba. Taigi, priešingai nei kitose šalyse, į lengvai suprantamos kalbos vartotojų tikslinę grupę kaip pirminiai, svarbūs jos vartotojai yra **įtraukiami ir negimtakalbiai**. Lengvai suprantama kalba, kuri **turi tris lygius**, vadinama *lättläst* ir trumpinama kaip LL (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

TEISINIS REGULIAVIMAS

Lengvai suprantamos kalbos **teisinis reguliavimas prasidėjo dar 1967 m.**, kai Švedijos vyriausybė parengė teisės ir teismų kalbos gaires. Tai buvo pirmas žingsnis link **mažiau biurokratinės valdžios ir efektyvesnio gyventojų bendravimo**, įvardijamas kaip demokratijos stiprinimas (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

2008 m. Švedija atnaujino **Diskriminacijos įstatymą**, kuriame teigiama, kad netinkamas prieinamumas yra diskriminacija. **2017 m.** priimta pataisa patikslino, kad diskriminacija gali būti vadinami tie atvejai, kai asmeniui nėra prieinama informacija. Tai reiškia, kad pilietis, kuriam reikia informacijos, pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba, **turi teisę šiuo formatu gauti sau reikiamą informaciją**. Šiuo metu daugelis institucijų lengvai suprantamą kalbą įveiklina kaip alternatyvų formatą – kartu su vertimu į gestų kalbą, Brailio raštu, garsiniais įrašais (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Lengvai suprantamos kalbos centras (toliau – Centras) buvo atsakingas už informacijos vertimą, nustatė lengvos kalbos standartą Švedijai, organizavo mokymus. Iš pradžių tekstų ruošimo padalinyje dirbo du žmonės, o dar du specialistai buvo laisvai samdomi, esant paklausai. **Trys iš keturių turėjo žurnalistų išsilavinimą**.

Siekiant sutaupyti lėšų ir užtikrinti vientisumą, **2014 m. Švedijos parlamentas** pritarė pasiūlymui uždaryti Centrą ir lengvai suprantamos kalbos įgyvendinimą paskyrė **Švedijos prieinamos žiniasklaidos agentūrai MTM** (toliau – Agentūrai) (Lindholm & Vanhatalo, 2021). Grupė žmonių, atsakingų už tekstų rengimą, prie Agentūros neprisijungė. Toks sprendimas buvo priimtas **siekiant mažinti konkurenciją su privačiu sektoriumi** – dabar tik kelios privačios įmonės siūlo

lengvai suprantamos kalbos mokymus, kas kelia iššūkių vientisumo išlaikymui ir kokybės užtikrinimui (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Kaip ir kitose šalyse, **informacijos vertimą į lengvai suprantamą kalbą siūlo komercinės įmonės ir konsultavimo paslaugas teikiančios organizacijos**. Didesni viešųjų įstaigų padaliniai samdo lengvai suprantamos kalbos ekspertus (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Švedijoje praktinis lengvai suprantamos kalbos taikymas prasidėjo **nuo literatūros ir naujienų sektoriaus** dar septintojo dešimtmečio pabaigoje. Šiuo metu lengvai suprantama kalba išversta daugiau nei **1000** grožinės literatūros knygų. Taip pat verčiamos ir negrožinės literatūros knygos: šioms būdingos tokios temos, kaip maisto gaminimas, kosmosas, pasauliniai karai, sportas, mezgimas, įstatymai ir asmeniniai santykiai (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

Įgyvendinus „Easy Language Newspaper“ projektą, buvo išleistas **savaitinis lengvos kalbos laikraštis „8 Sidor“** (8 puslapiai) – jis pateikia informaciją apie referendumus, Vyriausybės nutarimus. Supaprastintos informacijos prieinamumas atskleidė tokios informacijos poreikį. Šiuo metu **40% „8 Sidor“** laikraščiui reikalingų pajamų atkeliauja iš pardavimų, likę **60%** finansuojamama Kultūros ministerijos (Community Development Library, s.a.).

Tiek **Švedijos televizija** (SVT), tiek **Švedijos nacionalinis radijas** (SR) transliuoja naujienas lengvai suprantama kalba. Informacija pateikiama per penkias minutes, lėtesniu tempu, vartojami plačiai žinomi žodžiai, skaičiuojama, kad informacijos reguliariai klausosi daugiau nei **300 000** žmonių (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Švedijos prieinamos žiniasklaidos agentūra MTM yra įsitraukusi į tarptautinio paprastos kalbos (*Plain Language*) standarto ISO kūrimą (Balmford, 2020).

4.11. VOKIETIJA

2019 m. pabaigoje Vokietijoje gyveno **83,2 mln.** gyventojų, iš kurių **7,9 mln.** turėjo sunkią negalią. Vokiečių kalboje vartojami šie terminai: *Leichte Sprache* (liet. lengvai suprantama kalba), *Einfache Sprache* (liet. paprasta kalba), *Leichte Sprache Plus* (liet. lengvai suprantama kalba plius). Pastebima, kad šį metodą Vokietija naudoja jau **nebe tik rašytiniuose dokumentuose** – vis dažniau lengvai suprantama kalba matoma ir įtrauktą skatinančiose konferencijose ar susirinkimuose: čia ji veikia kaip vertimo variantas (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

TEISINIS REGULIAVIMAS

Vokietijos Federalinėje Respublikoje **2019 m.** priimtu „**Potvarkiu dėl informacinių technologijų be kliūčių**“ siekiama sudaryti sąlygas ir užtikrinti, kad vartotojai galėtų visapusiškai bei iš esmės neribotai naudotis viešojo sektoriaus administruojamomis šiuolaikinių informacinių ir ryšių technologijomis. Šiame potvarkyje pabrėžta, jog valdžios institucijų interneto svetainių pagrindiniame puslapyje būtina turi būti pateikti paaiškinimai vokiečių gestų kalba ir lengvai suprantama kalba.

Svarbu paminėti, jog šio potvarkio prieduose galima rasti detalius informacijos lengvai suprantama ir gestų kalbomis reikalavimus. Jų turi laikytis visos valdžios institucijos. Informacijos **vertimą finansuoja informaciją teikianti institucija** (Bundesministerium der Justiz, 2022). Nėra numatyta finansavimo vertimams – tiek literatūriniam, tiek kitokio žanro tekstams (Maaß, 2020).

PRAKTINIS ĮGYVENDINIMAS

Labiausiai paplitęs tekstų rašymo standartas yra **lengvai suprantamos kalbos vadovas „Netzwerk Leichte Sprache“**. Šios gairės yra paskelbtos **Darbo ir socialinių reikalų ministerijos interneto svetainėje** (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2014) – jos dažnai **naudojamos viešųjų pirkimų konkursų procesuose**. Kaip ir daugelyje kitų Europos šalių, išskiriama būtinybė įtraukti tikslinės grupės atstovus.

Vokiečių kalbai pritaikytos gairės turi **ne tik praktinę medžiagą, bet ir mokliškai pagrįstus taisyklių rinkinius**. Pastarieji buvo pradėti taikyti

Hildesheimio universitete, 2014 m. įkūrus **Lengvosios kalbos tyrimų centrą**. Pirmosios mokslinės gairės, pritaikytos vokiečių *Leichte Sprache* (liet. lengva kalba), buvo pavadintos „Leichte Sprache“. „Das Regelbuch“ („Lengva kalba. Taisyklių knyga“). **2015 m.** šios taisyklės publikuotos būtent vokiečių kalba – jos yra prieinamos tiek spausdinta versija, tiek internete (Bredel & Maaß, 2016).

INICIATYVOS IR PROJEKTAI

Nuo kitų šalių Vokietija skiriasi tuo, kad **lengvai suprantama kalba yra net kelių akademinų programų dalis** tiek bakalauro, tiek magistro ir doktorantūros studijose bei vertėjų asociacijose. Tolesnio mokymo programas paprastai siūlo organizacijos, kurios savo veiklas vykdo už universitetinių studijų programų ribų. Pavyzdžiui, mokytis ir tobulinti savo *Easy-to-Read* techniką kviečia „Netzwerk Leichte Sprache“ arba didžiausios profesinės vertėjų asociacijos Vokietijoje „Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer“ (BDÜ, Profesionali vertėjų ir vertėjų asociacija). **2020 m.** balandžio mėn. „Forschungsstelle Leichte Sprache“ pradėjo siūlyti **prieinamos medicininės komunikacijos** doktorantūros programą.

Informacija lengvai suprantama kalba **vis dažniau pastebima kultūros sektoriuje**: muziejuose, operos ar teatro spektakliuose, pramogų parkuose. Siekiant mažinti socialinę atskirtį, vertimas į lengvai suprantamą kalbą jau pradedamas naudoti ir renginiuose – taip užtikrinamas informacijos prieinamumas net ir „gyvose“ situacijose, erdvėse už namų ribų.

ATEITIES PERSPEKTYVOS

Šiuo metu Vokietija **kuria nacionalinį lengvai suprantamos kalbos standartą** (įskaitant organizacines procedūras). Prie to prisideda apie **70** žmonių, kurie Vokietijoje yra įsitraukę į mokslo, vertimo ir įgalinimo sritis, susijusias su *Leichte Sprache*. Pagal šį standartą **bus pakeistos pagrindinės viešųjų konkursų taisyklės** (Lindholm & Vanhatalo, 2021).

5. APIBENDRINIMAS

Dokumente pateikiamos gerosios praktikos leidžia daryti išvadą, kad pasaulyje *Easy-to-Read* matomas kaip įtraukios, savarankiškos ir atviros visuomenės pagrindas. Šią kultūrą kartu kuria **3 pagrindiniai sektoriai**: NVO, universitetai ir viešasis sektorius. Šiuo metu vyksta du projektai, kurių **rezultatai bus aktualūs vystantis standartizuotai lengvai suprantamos kalbos sistemai**:

- **„PERLSI“ (2020–2022 m.)** – projekte dalyvauja Lietuva, Latvija ir Slovėnija. Tikslai: (1) pagal „Inclusion Europe“ standartines tekstų rengimo gaires sukurti valstybinėms šalių kalboms pritaikytas gaires; (2) sukurti nuotolinius mokymus asmenims, norintiems tapti *Easy-to-Read* tekstų rengėjais; (3) skatinti lengvai suprantamos kalbos žinomumą šalyje.²
- **„Train2Validate“ (2020–2023)** – trejus metus trunkantis projektas, kurį organizuoja Ispanijos, Vokietijos ir Slovėnijos NVO ir akademikai. Projekto tikslas – visoje Europoje standartizuoti *validators* ir *facilitators* (liet. teksto tikrintojų ir tarpininkų-padėjėjų) įtraukimo procedūras, sukuriant dokumentus, kurie nurodys: (1) kaip, kiek laiko, su kiek dalyvių turėtų vykti teksto tikrinimo procedūra; (2) sąrašą klausimų, kurių tarpininkas-padėjėjas turėtų klausti tekstų tikrintojo; (3) kaip apmokyti tekstų tikrintojus; (4) kaip apmokyti tarpininkus-padėjėjus.³

Lyginant su analizėje įvardintomis šalimis, Lietuvoje lengvai suprantama kalba – dar naujovė. Tai suteikia galimybę įvertinus šalies kontekstą **sistemiškai pasirinkti ir įgyvendinti geriausias užsienio praktikas** bei ES standartus. Kaip pagrindinę kliūtį galima išskirti tai, kad Lietuvoje jau vykdomos sveikintinos iniciatyvos, tačiau koordinuotos sistemos nebuvimas kelia iššūkių užtikrinant vientisumą ir tęstinumą.

Siekiant sumažinti šias rizikas ir užtikrinti efektyviai veikiančią sistemą, matomas poreikis įvardinti:

1. kokiomis rekomendacijomis remiantis, kokios institucijos ir **kokio tipo informaciją** turėtų rengti lengvai suprantamos kalbos formatu;
2. apibrėžti, kaip turėtų būti **įtraukti tekstų tikrintojai** ir tarpininkai-padėjėjai;

² Nuoroda į projekto aprašymą: <https://www.lu.lv/en/perlsi/>

³ Nuoroda į projekto aprašymą: <https://plenainclusionmadrid.org/train2validate/project/>

3. **kompetencijų** pasidalinimą tarp visų 4 *Easy-to-Read* proceso grandžių (tekstų rengėjų, tikrintojų, tarpininkų-padėjėjų, iliustratorių) ir tekstų užsakovų;
4. **mokymų sistemą** (pvz., universitetai ar NVO; nuotoliniai ar gyvi mokymai; kursai tekstų rengėjams, tikrintojams, tarpininkams ar iliustratoriams);
5. **prieigą** prie tekstų ruošimams reikalingos medžiagos (pvz., *Easy-to-Read* gairės lietuvių kalbai, iliustracijų bazė).

Aptartose šalyse veikia skirtingos iniciatyvos ir modeliai, adresuojantys šiuos aspektus:

1. **informacijos kategorijos:** priklauso nuo tikslinės grupės poreikių. Dažniausiai verčiami tekstai, **kurie prisideda prie tikslinės grupės savarankiškumo stiprinimo** ir patenka į šias kategorijas:

Su asmenimis su negalia susiję **įstatymai ir teismo nuosprendžiai**

Sveikata ir asmeninė priežiūra

Saugumas ir viešosios tvarkos palaikymas

Naujienos ir kultūros sektoriaus informacija

Buitis ir gyvenamosios aplinkos priežiūra

Finansinis raštingumas ir socialinės paslaugos

Švietimas ir mokymasis

Transportas ir kitos viešosios paslaugos

- 2. tekstų rengėjai viešajam sektoriui:** (1) **agentūra** su apmokytais profesionalais, kuri gauna tekstus iš įvairių institucijų ir juos verčia; (2) mokymus praėję, šiai **funkcijai atlikti paskirti asmenys** kiekvienoje institucijoje (pvz., komunikacijos skyrių darbuotojai); (3) **viešųjų pirkimų būdu perkamos** privačių kompanijų ar privačių specialistų (pvz., vertėjų) teikiamos tekstų rengimo paslaugos;
- 3. mokymų sistema ir jos ypatumai:** nuotoliniai arba vykstantys gyvai mokymai, teikiami viešosios aukštosios mokyklos ar privačių tiekėjų. Taip pat svarbu nustatyti kursų trukmę, finansavimo taisykles (pvz., mokymai, perkami viešųjų pirkimų būdu), grupių dydį, mokymus teikiančias institucijas, ar reikalingas mokymų baigimo sertifikatas;
- 4. iliustracijų naudojimas:** valstybė turi laisvai prieinamą ir nemokamą iliustracijų bazę (pritaikytą *Easy-to-Read* tekstams) arba į užsakymų bei projektų finansavimą yra įtraukiami iliustracijų kaštai;
- 5. tekstų tikrintojų ir tarpininkų-padėjėjų paslaugos:** tai gali būti dienos centrų, NVO ar kitų organizacijų atstovai. Šiuos vaidmenis atliekančių asmenų darbo valandos apmokamos – turi būti nustatyti tarifai, finansavimo modelis. Akcentuojama būtinybė atlyginti tikslinės grupės laiką ir kitus resursus, vertinant bei kuriant tekstus – tai **daugumos aptartų šalių prioritetas**.

Siekiant pagerinti esamą informacijos prieinamumo asmenims su individualiais poreikiais situaciją Lietuvoje, kitame „Kurk Lietuvai“ projekto etape bus **vykdomos viešojo sektoriaus ir tikslinės grupės apklausos**, kurių tikslas – nustatyti lengvai suprantamos kalbos poreikį Lietuvoje ir pasiūlos galimybes.

Surinkti duomenys bus naudojami tolesniame projekto etape – rengiant **teisinę bazę** dėl lengvai suprantamos kalbos standarto bei kuriant centralizuotos visuomenės informavimo **sistemos praktinį įrankį**.

Pokyčiai lengvai suprantamos kalbos srityje lems **didesnį informacijos prieinamumą, stipresnę pilietinę visuomenę** ir, svarbiausia, – aukštesnę tikslinei grupei priklausančių asmenų **gyvenimo kokybę**.

ŠALTINIAI

- A2i. (2022). *Easy Read—A2i Transcription Services*. <https://a2i.co.uk/services/easy-read/>
- A2i Price Guide. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://a2i.co.uk/wp-content/uploads/2021/11/A2i-Price-Guide-ONLINE-ACCESSIBLEs.pdf>
- Anffas. (2022). *Anffas*. <https://formazioneanffas.it/courses/course/public?id=158>
- Artificial intelligence*. (s.a.). Oxford Reference. <https://doi.org/10.1093/oi/authority.20110803095426960>
- Asociación Lectura Fácil. (s.a.-a). *El Gran Teatre del Liceu apuesta por la Lectura Fácil*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.lecturafacil.net/es/news/el-gran-teatre-del-liceu-apuesta-por-la-lectura-fa/>
- Asociación Lectura Fácil. (s.a.-b). *Fomento lector*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://www.lecturafacil.net/es/service/fomento-lector/>
- Australian Government. (2021a, 22). *Easy read | Online Accessibility Toolkit*. Online Accessibility Toolkit. <https://www.accessibility.sa.gov.au/introduction/easy-read>
- Australian Government. (2021b, 21). *Style Manual—Easy Read*. *Easy Read*. <https://www.stylemanual.gov.au/content-types/easy-read>
- Australian Government. (2022a). *Australia's Disability Strategy 2021–2031 | Disability Gateway*. <https://www.disabilitygateway.gov.au/document/3106>
- Australian Government. (2022b). *The standard for Australian Government writing and editing*. Style Manual. <https://www.stylemanual.gov.au/>
- Australian Government, F. R. of L. (2022c). *Disability Discrimination Act 1992 (au)*. Attorney-General's Department. <https://www.legislation.gov.au/Details/C2022C00087/Html/Text>, <http://www.legislation.gov.au/Details/C2022C00087>
- Balmford, C. (2020, rugsėjis 7). *An ISO plain language standard—International Plain Language Federation*. <https://www.iplfederation.org/an-iso-plain-language-standard/>
- Bredel, U., & Maaß, C. (2016). *Leichte Sprache: Theoretische Grundlagen. Orientierung für die Praxis*. Bibliograph. Instit. GmbH. <https://www.amazon.com/Leichte-Sprache/dp/3411756160>
- Bružaitė-Liseckienė, J., Daraškienė, I., & Vilkaitė, L. (2021). *Teksto lengvai suprantama kalba rengimo gairės*.
- Bundesministerium der Justiz. (2022). *Behindertengleichstellungsgesetz*. https://www.gesetze-im-internet.de/bgg/_11.html
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales. (2014). *BMAS - Leichte Sprache—Ein Ratgeber*. www.bmas.de. <https://www.bmas.de/DE/Service/Publikationen/a752-leichte-sprache-ratgeber.html>
- CAP'acité. (2022). *CAP'acité—L'INFORMATION ACCESSIBLE ET CITOYENNE - Accueil*. <https://www.capacite.net/>
- Centre de formation Unapei. (s.a.). *Animer un groupe FALC*. Centre de formation Unapei. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://formation.unapei.org/formations/animer-un-groupe-falc/>
- Centre de formation Unapei. (2017). *Des fiches en Facile à lire et à comprendre (FALC) réalisées par la CNSA*. Unapei. <https://www.unapei.org/article/de-nouvelles-fiches-en-facile-a-lire-et-a-comprendre-falc-realisees-par-la-cnsa/>
- Centre for Inclusive Design. (s.a.). *Easy English versus Plain English guide*.

- Community Development Library. (s.a.). *Search page*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://www.nzdl.org/cgi-bin/library?e=d-00000-00---off-0cdl--00-0----0-10-0---0---0direct-10--4-----0-1l--11-en-50---20-about---00-0-1-00-0-0-11----0-0-&a=q>
- Crime and Abuse*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.inspiredservices.org.uk/wp-content/uploads/Crime-and-Abuse-1.pdf>
- Easy English*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://dev.accesseasyenglish.com.au/wp-content/uploads/2015/12/EasyEnglish-brochure.pdf>
- Easy Plain Accessible. (s.a.). *Around the world*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.easy-plain-accessible.com/home/around-the-world/>
- Easy Read UK. (2022). *Training*. *Easy Read UK*. <https://www.easyreaduk.co.uk/training/>
- EasyHealth. (2022). *Generate | Home*. <https://www.easyhealth.org.uk/>
- Easy-Read-Online Limited. (2022). *Our Services*. <https://www.easy-read-online.co.uk/our-services/>
- EPIK. (2022). *Statistics | Eesti Puuetega Inimeste Koda*. <https://epikoda.ee/en/for-specialists/statistics#:~:text=2021%2C%20Estonia%20has%20a%20total,36%25%20of%20people%20with%20disabilities>
- European Commission. (s.a.). *European accessibility act*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1202&langId=en>
- EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA (ES) 2016/2102, CONSIL, EP, 327 OJ L (2016). <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/2102/oj/lit>
- GATE. (s.a.). *Inclusive tourism, World Heritage Site. Interreg Italia-Österreich | GATE Project*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://gateproject.dolomitiunesco.info/en/gate-project/>
- Gov.pl. (2022). *Ile jest osób z niepełnosprawnościami w Polsce? - Centralny Ośrodek Informatyki – POPC Wsparcie - Portal*. Centralny Ośrodek Informatyki – POPC Wsparcie. <https://www.gov.pl/web/popcwsparcie/ile-jest-osob-z-niepelnosprawnoscia-mi-w-polsce>
- Guide de l' Urgence Sociale*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.lyon.fr/sites/lyonfr/files/content/documents/2022-01/LYON-Guide-Urgence-Sociale-2022.pdf>
- Guide de visite Facile A Lire et à Comprendre*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://www.museevictorhugo.fr/wp-content/uploads/2021/03/Guide-maison-Vacquerie-VH-FALC-Vdef.pdf>
- I-2044 Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymas*. (2022, 23). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2319/utjPYHeCPC>
- Inclusion Europe. (2009). *Schreiben Sie nichts ohne uns: Wie man Menschen mit Lernschwierigkeiten einbezieht, wenn man leicht verständliche Texte schreibt ; [entwickelt im Rahmen des Projektes Pathways - Wege zur Erwachsenenbildung für Menschen mit Lernschwierigkeiten*. Inclusion Europe. http://www.lebenshilfebremen.de/files/Nichts_ohne_uns.pdf
- Information Access Group. (s.a.). *Information Access Group*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.informationaccessgroup.com/>
- INSEE. (s.a.). *Handicap: Quoi, qui, combien? Chiffres 2021—Le Webzine d'Okeenea*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://webzine.okeenea.com/handicap-chiffres-actualites/#:~:text=12%20millions%20de%20Fran%C3%A7ais%20au,de%2060%20ans%20en%202035>
- Inspired Services. (2022). *EasyRead Photographs*. Inspired Services. <https://www.inspiredservices.org.uk/easyread-photographs/>
- Isaid. (s.a.). *Le Facile A Lire et à Comprendre*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.isaid-project.eu/le-facile-a-lire-et-a-comprendre-falc/>

- JT. (2021). *The Committee on the Rights of Persons with Disabilities*. <https://www.ungeneva.org/ar/news-media/meeting-summary/2021/03/dialogue-estonia-committee-rights-persons-disabilities-expresses>
- Knapp, T., Haramija, D., Fuzir, S., Brumen, D., Kermauner, A., Retelj, D., Turk, M., Usenik, R., Bercko, S., Kos, N., Dretnik, M., Haramija, D., Knapp, T., Golob, M., Golob, L., Kermauner, A., Zemljak Jontes, M., & Vizjak Puskar, N. (2019). *Lahko je brati: Nasveti za lahko branje v slovenščini*. Zavod Risa. <http://www.lahkojebrati.si/PRIROCNKA>
- Lahko je brati. (2022). *Lahko je brati > slike*. <http://www.lahkojebrati.si/slike>
- Latvijas Radio. (2022). *Tēma*. <https://www.lsm.lv/temas/zinasvieglaiza-valoda/>
- Le Nius. (2020, kovo 27). I numeri della disabilità in Italia. *Le Nius*. <https://www.lenius.it/disabilita-in-italia/>
- Le projet I SAID*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., https://www.isaid-project.eu/wp-content/uploads/2018/07/Presentation-I-SAID-FALC_prepaAnysurfer-1.pdf
- LIKUMI. (s.a.). *Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā*. LIKUMI.LV. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://likumi.lv/doc.php?id=316109>
- Lindholm, C., & Vanhatalo, U. (Sud.). (2021). *Handbook of Easy Languages in Europe*. Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/52628>
- Maaß, C. (2020). *Easy Language – Plain Language – Easy Language Plus: Balancing Comprehensibility and Acceptability*. Frank & Timme. <https://doi.org/10.26530/20.500.12657/42089>
- Making written information easier to understand for people with learning disabilities*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/215923/dh_121927.pdf
- Matulionis, A. (s.a.). *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Socialinė Atskirtis. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.vle.lt/straipsnis/socialine-atskirtis/>
- Ministère de la Culture. (s.a.). *Facile à lire et à comprendre (FALC): Une méthode utile*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Developpement-culturel/Culture-et-handicap/Facile-a-lire-et-a-comprendre-FALC-une-methode-utile>
- Nazionale, A. (s.a.-a). *Didattica a distanza: Risorse e materiali per alunni e studenti con disabilità - Anffas*. Anffas.net. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://www.anffas.net/it/linguaggio-facile-da-leggere/didattica-a-distanza-risorse-e-materiali-per-alunni-e-studenti-con-disabilita/>
- Nazionale, A. (s.a.-b). *Linguaggio facile da leggere, Linee Guida—Anffas*. Anffas.net. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <http://www.anffas.net/it/linguaggio-facile-da-leggere/linee-guida/>
- Neįgaliųjų reikalų departamentas. (2009). *Neįgaliųjų teisių konvencija*. <https://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija/>
- Neįgaliųjų teisių konvencija*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., https://www.ndt.lt/wp-content/uploads/seni_failai/Neigaliuju_teisiu_konvencija.pdf
- NHS. (2022). *Easy read leaflets*. CWP. <https://www.cwp.nhs.uk/resources/easy-read-leaflets/>
- Office de tourisme de Gardanne Guide*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://tourisme-handicaps.org/wp-content/uploads/FALC-Office-de-tourisme-de-Gardanne-Guide.pdf>
- Oser lire – BIBLIODYS*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://bibliodys.com/oser-lire/>
- PERLSI. (2020). *Promoting Easy-to-Read Language for Social Inclusion (PERLSI)*. <https://www.lu.lv/en/perlsi/>
- Prieinamos skaitmeninės informacijos rengimo vadovas*. (s.a.). Gauta 2022 m. balandžio 25 d., https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/Veikla/Veiklos_sritys/Interneto%20svetaini%C5

%B3%20prieinamumas/Internetas_visiems_ne%C4%AFgali%C5%B3j%C5%B3%20forumo%20p
arengtas%20vadovas.pdf

- Railton, B. (2019, 19). *How DWP used the easy read format to make its content more accessible—Accessibility in government*. <https://accessibility.blog.gov.uk/2019/10/11/how-dwp-used-the-easy-read-format-to-make-its-content-more-accessible/>
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2021, 26). *Žmonėms su negalia informacija taps lengviau prieinama*. BNS. <https://sc.bns.lt/view/item/406127>
- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. (2022). *Esminiai pokyčiai: Keisis žmonių su negalia socialinės integracijos sistema*. <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/esminiai-pokyciai-keisis-zmoniu-su-negalia-socialines-integracijos-sistema>
- Train2Validate. (s.a.). *Train2Validate*. Train2Validate. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://plenainclusionmadrid.org/train2validate/>
- Train2Validate. (2022). *International Seminar On Easy-to-Read language*. <https://plenainclusionmadrid.org/train2validate/international-seminar-e2r/>
- UK Parliament. (s.a.). *UK Parliament Easy Reads*. Parliament UK Education. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://learning.parliament.uk/en/resources/uk-parliament-easy-reads/>
- UNAPEI. (s.a.). *L'information pour tous: Règles européennes pour une information facile à lire et à comprendre*. Unapei. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., <https://www.unapei.org/publication/linformation-pour-tous-regles-europeennes-pour-une-information-facile-a-lire-et-a-comprendre/>
- UNAPEI. (2009). *L'information pour tous. Règles européennes pour une information facile à lire et à comprendre*. UNAPEI.
- UNE. (2022). *UNE 153101:2018 EX. Easy to read. Guidelines and recommendations for the elaboration of documents*. <https://www.une.org/encuentra-tu-norma/busca-tu-norma/norma/?c=N0060036>
- USTAWA. (s.a.). *USTAWA z dnia 19 lipca 2019 r. O zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., http://orka.sejm.gov.pl/proc8.nsf/ustawy/3579_u.htm
- Vaimupuu. (s.a.). *Sõjast Ukrainas lihtsas keeles*. Gauta 2022 m. balandžio 25 d., https://kriis.ee/julgeolekuolukord-euroopas/sojast-ukrainas-lihtsas-keeles?fbclid=IwAR3vFnU7YxJk5__Jtiaz1gYwg2gojwQ1jY0Akc8S0exWzNEctrgKP7DxnGs
- Vaimupuu. (2020, spalio 7). *Lihtne Keel*. *Vaimupuu*. <https://vaimupuu.ee/meist/lihtne-keel/>
- Vaimupuu. (2021a, kovo 6). *Sellel Kuul*. *Vaimupuu*. <https://vaimupuu.ee/sundmused/sellel-kuul/>
- Vaimupuu. (2021b, kovo 6). *Sündmused*. *Vaimupuu*. <https://vaimupuu.ee/sundmused/>
- Vieglās valodas aģentūra. (2022). *Laipni lūdzam*. <https://www.vieglavaloda.lv/lv/>
- W3C Working Group. (2021, 29). *Making Content Usable for People with Cognitive and Learning Disabilities*. <https://www.w3.org/TR/coga-usable/>
- Worldometer. (2022). *Estonia Population (2022)*. <https://www.worldometers.info/world-population/estonia-population/>
- WWDA. (2021). *Mentoring in Easy English*. Women With Disabilities Australia. <https://wwda.org.au/mentoring/mentoring-in-easy-english/>
- WWDA. (2022a). *Art Prize in Easy English*. <https://wwda.org.au/art-prize/art-prize-in-easy-english/>
- WWDA. (2022b). *Easy English & Easy Read*. <https://oursite.wwda.org.au/easy-english-easy-read>

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Kurk
Lietuvai